

MC
110.213

CSALÁD KONGRESSZUS

BUDAPEST
1990. JÚNIUS 14 – 17.

1970

•1990•

**CSALÁD
KONGRESSZUS**

**BUDAPEST
1990. JÚNIUS 14 – 17.**

MC110.213

1990

ISBN. 963.02.835.1.4.

Felelős kiadó: Intercongress
900252–Kossuth Könyvkiadó Sokszorosító Üzeme

BEKÖSZÖNTŐ

A Nagycsaládosok Országos Egyesülete és a Családkongresszus szervezőbizottsága nevében sok szeretettel köszöntjük a Kongresszus minden kedves résztvevőjét.

Hazánkban először kerül sor a családdal kapcsolatos kérdéseket ennyire átfogóan, családi körben tárgyaló kongresszusra. Népünk életében alapvető fontosságú kérdésről van szó. Hosszú évek során rá kellett jönnünk, hogy egészséges társadalmat csak egészséges családokra lehet alapozni. A Kongresszus valóban családi, hiszen gyermekeink is körünkben vannak.

Átérezzük a családdal kapcsolatos gondokat és bízunk abban, hogy az oly nagyon hiányzó értékrendről való együttgondolkodás nem hiábavaló.

Mindnyájunknak kívánjuk, hogy ez az elmélyülés mindennapi életünkben is meghozza gyümölcsét.

Budapest, 1990. június 14.

Surján László
elnök

Benkő Ágota
titkár

A KONGRESSZUS VÉDNÖKEI

Andrásfalvy Bertalan

Művelődési és Közoktatási Miniszter

Harmati Béla

evangélikus püspök

Kocsis Elemér

református püspök

Paskai László

bíboros

Schöner Alfréd

főrabbi

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A Szervezőbizottság hálás köszönetet mond

- az előadóknak, hogy a Kongresszus nemes céljait megvalósítani segítik,
- a gyermekek felügyeletére vállalkozó segítőknek: a szünidejükből áldozó diákoknak, pedagógusoknak, édesanyáknak, nővéreknek.

Nagy örömmel mondunk köszönetet a szállásadóknak, akiknek köszönhetően minden szállást igénylő résztvevőnk (több mint 300 fő) családok fogadtak be.

Név szerint mondunk köszönetet Nagyné Pomázi Zsuzsának a programfüzet gépeléséért, és a Kongresszust támogató szervezeteknek:

EGIS Gyógyszergyár
IPV Intercongress
Magyar Ifjúsági Szervezetek Országos Tanácsa
MTA - Soros Alapítvány
Szalag- és Zsinórgyár
Tejipari Vállalatok Trösztje
Tiszai Vegyi Kombinát

Surján László elnök

Benkő Ágota titkár

Brückner Huba

Rácz Mátyás

Réthelyi Miklós

Tóth Iván

10

10

11

11

12

18

18

10

11

18

CSÜTÖRTÖK

- 10.00 **Himnusz**
Megnyitó
- 10.40 Családi muzsika — Benyus Sándor és családja
- 11.10 **Kamarás István:**
Íme: az ember
- 11.50 **Velkey László:**
"Gyermekek kara sír: anya kell, anya kell"
- 12.30 – 15.00 *Ebédszünet*
- 15.00 **Jobbágyi Gábor:**
A magzat és a gyermek jogi helyzete
- 15.45 **Búza Domonkos:**
Az öngyilkosság egyéni és társadalmi gyökerei
- 16.30 **Bakonyi Gábor — Vásárhelyi Tamás:**
Egészséges család beteg környezetben?
- 17.10 *Szünet*
- 18.00 1. Beszélgetés önszerveződő csoportokkal.
2. Videofilm vetítés
/Az élet csodája; Megsebzett bolygó/

PÉNTEK

- 9.00 **Pálhegyi Ferenc:**
A hűség értelme
- 9.45 **Gyökössi Endre:**
A házasság kritikus pontjai
- 10.25 *Szünet*
- 10.50 **Teleki Béla:**
A család támaszrendszere
- 11.35 **Rókusfalvy Pál:**
Egészséges család — egészséges nemzet
- 12.15 **Kovács István:**
A legelhagyatottabbak befogadása
(Sérültek – közösségekben)
- 13.00 – 15.00 *Ebédészünet*
- 15.00 **Sugárné Kádár Júlia:**
A "dolgozó nő" vagy a "gyermekgondozó anya" szerep választásának hatása a gyermek korai fejlődésére
- 15.45 **Bene Béla:**
Akiket nem vár haza senki
- 16.30 **Rátay Csaba:**
Nukleáris család, versus többgenerációs modell
- 17.10 *Szünet*
- 18.00 1. Természetes családtervezés
2. Kerekasztal beszélgetés a csonka családról

SZOMBAT

- 9.00 **Karczag Judit:**
Végvári gyermekvédelem
- 9.45 **Fekete Gyula:**
A jövő megrablása
- 10.35 *Szünet*
- 10.50 **Kopp Mária — Skrabski Árpád:**
Láttelet a magyar ifjúság lelki, magatartási zavarairól
és azok szociális és pszichológiai hátteréről
- 11.35 **Czakó Gábor:**
A boldogság forradalma
- 12.15 **Vaskovics László:**
A családok helyzete nyugat-európai országokban
- 13.00—15.00 *Ebédszünet*
- 15.00 **Andorka Rudolf:**
Magyarország népesedési helyzete és a népesedéspolitikai lehetőségei
- 15.45 **Losonczy Ágnes:**
Támaszt adó emberi erőtér
- 16.30 **Némethy Zoltán — Haraszi Ákos — Morvayné Bajai Zsuzsa:**
A gyermekes családok jövedelmi helyzete, a gyermeknevelés
társadalmi támogatása
- 17.10 *Szünet*
- 18.00 1. Természetes családtervezés
2. Családok kisebbségi sorsban és szétszóratottságban

VASÁRNAP

- 9.00 **Ács István:**
A keresztény család
- 9.45 **Andársfalvy Bertalan:**
Család a néphagyományban
- 10.20 **Miklovicz László:**
Legdrágább kincsünk az Élet — Legdrágább kincsünk a gyermek
- 10.45 **Csománé Forgács Emma:**
Mit jelent a nagycsalád?
- 11.15—12.45 *Uzsonnaszünet*
- 12.45 **Albert Gábor:**
Család és társadalom
- 13.30 **ZÁRSZÓ**
- 13.50 Kodály Zoltán Magyar Kórusiskola Jubilate kórusa énekel
- 14.20 **SZÓZAT**

Kamarás István

ÍME: AZ EMBER

1. Az ember és önmaga

Két lábon járó szárnyatlan angyalok vagyunk ... Érezzük magunkat... Vagyunk, tehát gondolkodunk... Egyes szám első személy vagyunk... Meddig vagyunk kicsik, mettől vagyunk nagyok?

2. Az ember és társai

Társaink tükrében (társas érintkezés természeti és társadalmi alapjai)... Értünk a szóból?... Kikhez kapcsolódunk?... Hogyan kapcsolódunk?... Ketten egyé... Meg vagyunk szervezve ... Mivel foglalkozunk? ... Egyenlők, egyenlőbbek, legegyenlőbbek ... Mit művelünk? ... Jólét és jól-lét

3. Az ember és a világmindenség

Átléphető határaink ... Kérdő jelek vagyunk ... "Honnan-hová"-lények vagyunk ... Holdfivérünk, napnővérünk, földanyánk ... Térképeink (értékrend, világgép, világnézet) ... Iránytűink (bűn, erkölcs) ... Amikor rendben vagyunk ... "Lesz még egyszer ünnep e világon!" (remény, boldogság, öröm) ... Nem ér a nevem! (humor, játék, szórakozás, ünnep) ... Amikor a csúnyát is szépnek látjuk (szépség, harmónia, művészet) ... "Születek meghalni, meghalok születni" ... "Vagy mindenem nekem" (szeretet) ... "Egy különös úr vendége voltam" (hit, vallás, istenhit) ... Hetedikék vagyunk (az ember mint összegezés)

"CSECSEMŐK KARA SÍR: ANYA KELL, ANYA KELL"

A görög drámák kórusához hasonló módon egyre hangosabban és követelőbben szól a meg sem született, de a megszületett gyermekek sokaságának is a panaszkodása, segélyt kérő anyai szeretet szomjazó kiáltása.

"Nekünk anya kell" ... igazi ÉDESANYA KELL!

Igen, nemcsak a számos elvetélt élet, jogi—erkölcsi vonatkozásából nézve, de a csak anyagiakban gondolkozó és gondoskodó,

- vagy a nőkre háruló fokozott terhek miatt elfáradt,
- a rosszul értelmezett emancipáció miatt az örök érvényű női—asszonyi hivatástól elszoktatott és elszokott,
- ideáloktól, emócióktól megfosztott lelkileg sivár,
- "a modern élet" szabadosságával visszaélő,
- az igaz meleg szeretetet anyagiakkal pótolni akaró,
- az élet nyújtotta örömeket nem a családban és nem a gyermekeiben kereső

nem igazi édesanyáknak magára hagyott csecsemőinek és gyermekeinek — korunkban és hazánkban egyre nagyobb — táborra kiáltja kórusban, s velük együtt a családi együttlét biztonságától és örömétől megfosztott, azt nem ismerő és ezért más, hamis utakat kereső serdülők nevében kiáltom én is:

Nekik "édesanya és nekik "édesapa" kell.

Nekik a családi harmóniának korunk számos veszedelmétől megvédő, meleg családi otthonra, szeretetre van szüksége!

.....

Nem hiszek a család válságában.

A társadalom válsága kelti és okozza a család válságának látszatát. Ezt bizonyítja az évezredek tapasztalata és az utolsó néhány év és hónap közfelfogásban jelentkező változása is.

A hittől és érzelmektől megfosztott, a modernség álarca alatt megtévesztett s megrontott gondolkozás—életmód kikezdte, ezt az egyedül, mind a gyermekek, mind a felnőttek számára biztonságot adó bázisát az életnek: a család és az otthon létjogosultságát és gyakorlatát is.

Az elmúlt évtizedek felelőtlen, sőt a szilárd világnézeti és erkölcsi alapot nélkülöző emberek, családok számára téves utat mutató és következményes boldogtalansághoz vezető hatása miatt súlyosan felelős az a II. világháború után tért hódító — a sokak számára

nagyon csábító, a sub-ego ösztönöket kiszolgáló és azt szalonképpessé tevő liberális pszichológiai, pedagógiai, szociológiai téves eszme, melyet a médiák és a szórakoztató ipar vulgarizálva széleskörűen terjesztettek és odajuttatták a világot, ahol ma tartunk:

- önző, másokkal nem törődő életvezetéshez,
- felelőtlen, érzelemnélküli és időelőtti szexuális kapcsolatokhoz,
- számos szempontból egészségtelen életmódhoz,
- következményesen a nagyszámú váláshoz,
- társadalmi beilleszkedési zavarokhoz,
- devianciákhoz.

Hiszek a családnak az emberi igaz értékek és érzelmek világát jobba tevő elhivatottságában. Már a méhen belüli életben elkezdődve, a megszületés után meghatározóan a család ad a gyermeknek

Biztonságot vagy Bizonytalanságot
Védettséget vagy Kiszolgáltatottságot
Harmóniát vagy Dysharmóniát

Megveti a testi-lelki egészség alapjait..., vagy a betegségét...

Megszabja a karaktert!

A viszonyulást

- az emberhez
- a munkához
- a közösséghez.

Értékítéletet — Világnézetet — Életszemléletet ad!!

Örömré

Szeretetre

Önzetlenségre

Önállóságra — Munkakedvire — Rendszerességre

való készséget ad

A CSALÁD

vagy mindezek ellenkezőjét ....

"VIGYÁZZ! FIGYEL A GYERMEKED !!!"

A MAGZAT ÉS A GYERMEK JOGI HELYZETE

Éles különbség érzelhető a magzat és a gyermek jogi helyzetében. Míg hatályos jogszabályaink az orvosilag létező magzat részére jóformán semmi védelmet nem adnak, addig a létező gyermek esetében nincs hiány deklaratív jogszabályokban, ezek azonban a gyakorlatban többnyire nem érvényesülnek.

A magzat jogi helyzete szempontjából létkérdés, hogy felruházzuk-e jogokkal fogamzásának pillanatától. Ezen áll vagy bukik nemcsak a legális abortusz, hanem a művi megtermékenyítés, a magzaton végzett orvosi kísérletek jogszerűségének kérdése is.

A kérdés hazánkban demográfiailag is nemzeti sorskérdésnek tekinthető: az elmúlt 35 év 4,5 millió legális abortusza a nemzetközi statisztikákban példátlan arányú. Miközben évente most is kb. 90.000 legális abortuszt hajtottak végre, a magyarság létszáma 10 év alatt 250.000 fővel csökkent (több, mint Kárpátalja magyarsága). A legális abortusz tömeges méretei és a demográfiai katasztrófa összefüggése egyértelmű. A fejlett jogállamokban a legális abortuszok a magyar helyzethez viszonyítva töredéket jelentenek.

Az emberi életet a történelem folyamán a fogamzástól kezdődően védte a magyar és külföldi jog egészen a legutóbbi időkig. Az utóbbi másfél évtized liberalizáló jogi eseményei külföldön éles jogi vitákat okoztak, míg hazánkban végig teljes volt a hallgatás. Az abortuszellenes érveket hatásosan alátámasztják a legújabb orvosi eredmények. A genetika, az embriológia egyértelműen a fogamzástól való emberi létezést bizonyítják.

A jelenlegi alacsony szintű — miniszteriális — jogszabályok nemcsak az orvosi tényekkel, hanem több hatályos törvénnyel is szemben állnak. Ezért is kezdeményezte a PACEM IN UTERO egyesület (Orvosok és jogászok az abortusz ellen) az Alkotmánybíróságnál a hatályos abortusz - jogszabályok megsemmisítését.

A gyermek jogi helyzetét több alaptörvény — Alkotmány, családjogi törvény, ifjúságról szóló törvény — rendezi. A gyermek helyzete a jogban javult az utóbbi évtizedekben, viszont a családot és az anyákat sújtó tényleges állapotok kihatnak a gyerekek tényleges jogi helyzetére. Az anyák munkakényszere súlyosan érinti a gyermek tényleges helyzetét (bölcsőde, óvoda, napközi - kényszer).

Súlyosan érinti a gyermek helyzetét a könnyű válási lehetőséget biztosító jogi gyakorlat. Alapvetően megrontja a természetes családi légkört, hogy a gyermek elszámolási tényként szerepel az állammal szemben. A szociálpolitikai kedvezmények rendszeréből következik: nem természetes tény, hogy jövedelméből a család otthont és nevelést tud önállóan biztosítani, hanem mindezt az állam "támogatja, biztosítja". Természetesen fejlett szociális ellátásra szükség van, de alapkövetelmény, hogy egy család tisztességes munkájával maga tudja megteremteni létfeltételeit. A családok — különösen a többgyermekesek — romló

életfeltételei a gyermek tényleges helyzetét nehezítik. Az adórendszer, a gyermekellátással kapcsolatos árucikkek ára kifejezetten gyermekellenesek. Óhatatlanul az a kép, hogy az állam az elmúlt évtizedekben a meg nem született, s a létező gyermekeken takarékoskodni akar. Ez a politika a magyar nemzet létérdekeivel alapvetően ellenkezik. A súlyos helyzetet igazolja a NOE létrejötte és működése. Megfelelő család- és gyermekpolitika esetén a NOE által ellátott érdekképviseleti feladatokat az állami szervek mindegyikének kellene képviselni.

Buza Domonkos

AZ ÖNGYILKOSSÁG EGYÉNI ÉS TÁRSADALMI GYÖKEREI

Statisztikák bizonyítják, hogy a modern társadalmakban — politikai – gazdasági berendezkedéstől szinte függetlenül — világméretben növekszik a lelki, mentális problémák, megbetegedések számaránya, a kritikus élethelyzetek, állapotok, a deviáns magatartásmódok, köztük az öngyilkosság aránya is.

Magyarország több mint 2 évtizede világszerte az öngyilkosságok számarányát tekintve.

Mi az oka ennek a szomorú elsőségeknek, milyen társadalmi, társaslélektani és pszichés okai, összetevői vannak a tbc-nél jóval nagyobb mortalitást okozó újabb morbus hungaricusnak?

Demográfiai kutatások sora tanúskodik arról, hogy egy populáció (biológiai, pszichoszociális, társadalmi – gazdasági) állapota döntően befolyásolja az élet-magatartásokat (: a születéshez, a halálhoz való viszonyt, a szuicid minták virulenciáját, de az egészségmagatartást általában is).

Nem egyszerűen egy — a kultúra által közvetített — megküzdési és problémamegoldó magatartási mintakészlet elégtelensége jelentkezik a devianciák magas arányában (— az alkohol- és drogproblémákban, a non profit bűnözés növekedésében, az abortuszok és válások magas számában, vagy az öngyilkosságok és kísérletek számában, stb. —), hanem "kemény" társadalmi makrofolyamatok következményeként társaslélektani szinten bekövetkezett szocializációs deficitek, és ezek talaján a hibás magatartásminták.

E magatartásminták meghatározottsága így igen mélyrőljövő és erősen késleltetett hatású.

Az értékeiben és szerves mikrostrukturájában, támogató hálójában szétzilált, szétvert és atomizált, külső szempontok szerint rendezett — legyen az akár egy nem szervült, be nem épített eszmerendszer —, és hierarchizált társadalom kritikus helyzetben különösen nehezen kínál, vagy tesz lehetővé adaptív válaszmintákat tagjai számára.

A magyar társadalom — Buda Béla megfogalmazásában — infantilizmusra, dependenciára, éngyengeségre, önérték – problémákra, interperszonális frusztrációkra, és ezért izolációra, a visszahúzódás és menekülés "kulturájára" szocializál, az agresszió – szabályozás módjai problémásak.

A devianciák, a társadalmi beilleszkedési zavarok szempontjából különösen veszélyeztetettek a rizikócsoportok tagjai.

A prevenciónak és a segítségnek ezekből a hiányokból kell kiindulnia

a.) az egyén szintjén:

- a problémamegoldó stratégiák fejlesztésével;
- az élettechnikák tréningezésével (a családban és a másodlagos szocializációs közösségekben egyaránt);
- az énerő és szociális kompetencia fejlesztésével;
- az identitás és kötődés erősítésével, támogatásával;
- az értékorientáció támogatásával;
- az érzelmi és kifejezés-kultúra, a kommunikációs készség fejlesztésével.

b.) közösségi szinten:

- a pszichológiai kultúra fejlesztésével;
- a közösségalkítás támogatásával;
- a család szocializációs erejének segítésével;
- az önségítés, a self-help tendenciák felerősítésével;
- a prevenció (egészségügyi, szociális, kulturális és egyházi) intézmények és szervezetek támogatásával.

EGÉSZSÉGES CSALÁD BETEG KÖRNYEZETBEN?

Tényleg olyan nagy baj van környezetünkkel, a levegőnkkel, az ivóvizünkkel, a talajjal, településeinkkel, háztartásunkkal, vagy még megengedhetjük magunknak egy darabig, hogy ne vegyünk tudomást róla? Félő, hogy ez a kettős kérdés nemcsak az előadás egyik fejezetének mottója lehetne, hanem a magyar társadalom egy jó részének attitűdjét is jellemzi.

Pedig egyre több publikáció jelenik meg a környezetről. Egyre több a környezetvédő csoport, egyre több párt érzi kötelességének, hogy a környezetvédelemmel kapcsolatban is legyen álláspontja, programja. Úgy tűnik mégis, hogy a család, mint a környezetvédelem elemei, kézenfekvő egysége és színtere, nem került előtérbe. A dolognak van egy másik oldala is. Nem ismert eléggé, hogyan és mennyire hat a környezet a családra, hogyan és mennyire hat a család, mint környezet az egyénre. Itt persze nem a szociológiai, pszichológiai értelemben vett környezetre gondolunk; ha ott is bajok volnának, azzal más előadások foglalkoznak majd.

Az egészséges környezethez való jog elemei jog. Hogyan juthatott odáig az emberiség, hogyan juthattunk mi is oda, hogy ezt deklarálni kell? És mik a legnagyobb veszélyek, amelyek az egyén életét, utódai létét, az egészséget vagy akár csa a harmóniát, humort, örömet fenyegetik? Hányféle módon hatnak, hogyan szövik át meg át életünket ételünkön, italunkon, ártatlan örömeinken vagy éppen a mindennapi kenyér megkeresésén keresztül?

Az ember nemcsak mint egyed, nemcsak mint élőlény kerül a környezet hatásai alá. Az ember családban, társadalomban él. Vajon természetes-e az a családforma, melyben ma Magyarországon a legtöbben élnek? Vannak-e gyökerei, megfelelői az élővilág más fajai között? Evolúciósan, nemzedékek hosszú sorában gondolkodva, előnyös-e a családi lét? Egyáltalán, szabad-e erről így gondolkodni, vagy mi már sokkal jobban eltávolodtunk a természettől?

Az emberi kapcsolatok rendszere túlnyúlik a családon. Az egyének is, a családok is kapcsolatban vannak egymással, és más, még magasabban szervezett közösségekkel, intézményekkel. Ebből áll össze a társadalom, a nemzet, az emberiség. Így válnak az egyéni tevékenységek, igények, vágyak, szükségletek a hierarchia mentén fölfelé haladva, bonyolódva, terebélyesedve, összefonódva helyi, nemzeti és globális környezeti ártalmak okaivá. A globális környezeti problémák viszont — persze más-más módon — egyaránt érintik a különböző szintű közösségeket és az egyéneket. Az egészséges néha pont ott és pont azok isszák meg a levét, ahol és akik nem is részesedtek a jóból. Milyen szerepe, lehetősége van a családnak, a család szintű szerveződéseknek az egyén és az emberiség környezetvédelmi ellentmondásainak föloldásában?

És végül: lehetséges, hogy egyetlen előadás számára máris túl sok kérdés vetődött fel?

Pálhegyi Ferenc

A HŰSÉG ÉRTELME

A házastársi hűség értéke a közgondolkodásban egyre csökken. Egyre többen teszik fel azt a kérdést, hogy mi indokolja az egymáshoz való ragaszkodást, vagy indokolja-e valami egyáltalán.

E szemléletmód gyökerei a legutolsó évszázadok emberszemléletében, főleg a darwin – freudi emberképben találhatók meg. Az előadás kifejti, hogy hogyan függ össze ezzel az emberképpel korunk értékrendjének alakulása és szexuális erkölcsse. Ez az emberkép "elhárító mechanizmus" társadalmi méretekben: védekezés az embert esendőnek és romlottnak bemutató bibliai szemlélettel és erkölcsi követelménnyel szemben. Az ember eredendően jó, a társadalom rontotta meg, vissza kell térnie a természethez, — állítja Rousseauval. Nem bűneink vannak, hanem természetes ösztöneink.

Az előadás felvázolja, hogy milyen emberkép és milyen értékrend következik az ember elfogulatlan szemléletéből. Utal a humanista pszichológia néhány felismerésére: az ember sajátos — a természetben más élőlénynél nem található — motívumaira. Bemutatja a bibliai emberképet. Rámutat az emberi szexualitás egyedülálló mivoltára, "természetes" (el nem rontott) monogám jellegére, helyére és szerepére a házastársi kapcsolatban. Az embernek nem a természethez, hanem Istenhez kell visszatérnie, hogy a természetben (és a társadalomban is) a helyén legyen.

Gyökössy Endre

A HÁZASSÁG KRITIKUS PONTJAI

I. A házasságok három válságkorszaka (a válások statisztikája szerint): 1./ az 1-3 év, 2./ a 8-12 év és 3./ az 50 év körüli házasok un. kapuzárás előtti pánikja. E három korszak ismertetése és a válások főbb okainak rövid elemzése.

II. A diagnózis után 14 pontban foglalnám össze a terápiás, házasságmentő és házasságpoló lehetőségeket. Mikor lehet jó (olykor boldog is) a házasság.

1. Ha nem sietik el: nem szenved születési hibában.
2. Ha a másik más-ságát nemcsak elviselik, hanem személyiségük kiegészítésének lehetőségét fedezik fel benne.
3. Szeretben egyvé válnak, mégis külön személyiségek tudnak maradni. Egyéniségek.
4. Ha szüntelen készek a kompromisszumokra.
5. Ha mindig embernek tekintik egymást és sohasem tárgynak. (Keresőgépnek, szexuális használati "tárgynak" stb.).
6. Ha nemcsak egymásra, hanem egy irányba is tudnak tekinteni. A hívő ember: Jézus Krisztusra.
7. Ha naponként készek a bocsánatkérésre és -adásra.
8. Ha lemondanak a lelki-szellemi kannibalizmusról. Hogy benyeljék a másikat, személyiségük kényszerzubbonyába erőszakolják.
9. Ha a másikat akarja boldogítani és ennek mellékterméke a magáé.
10. Ha tudnak örülni a másik sikerének és nincs, még tudattalanul sem rivalizálás a házastársak között: ki az okosabb, pozicionáltabb, többet kereső stb.
11. Ha tudnak beszélgetni is, nemcsak megbeszélni. Vitázni, veszekedés nélkül. /Pénzkérdés./
12. Ha a hazulról hozott un. házassági modellt össze tudják egyeztetni. (Pl. a gyerekcentrikus házasságot a párcentrikussal.)
13. Meg tudják-e beszélni szexuális életüket, hiányait, zökkenőit stb.
14. Ha valamelyik házastárs szenvedélybeteg, dependens, készek-e a megoldásra? /Együtt/

A CSALÁD TÁMASZRENDSZERE

Kiindulópontként feltételezzük a következő kijelentéssor igazságát: A magcsalád váltságban van. Bizonytalan állapota visszavezethető külső és belső okokra. Nagymértékben a társadalmi krízishelyzetek lecsapódása. Ugyanakkor a "családtól függ jórészt a társadalom és az Egyház jövője" (II. János Pál, az Európai Püspökök Szimpoziumján, 1985. okt. 11.). Bár elgyengült a magcsalád, mégis alaperőt tartogat a társadalom fellendüléséhez. Mivel "összefogásban az erő", "jól teszik a családok, ha valamilyen közösségbe tömörülnek" (II. János Pál: Apostolican actiositatem, 11.p.). Így létesülnek a magcsalád támaszrendszerei.

1. Miért szükségesek a családi csoportok? A családi csoportok létének indoklására személyi, családi és társadalmi okokat említünk meg.

Társadalmi szempontok: Társadalmilag fenyegető méreteket öltött az öngyilkosság, az alkoholizmus és a szocializálódás egyéb zavara Magyarországon. Kézenfekvő a diagnózis: társadalmi elbizonytalanodás, egzisztenciális félelem, torzult beilleszkedés (vö. Társadalmi beilleszkedési zavarok Magyarországon. II. Budapest 1984. 116–128.). Ez az állapot vagy a család útkereső védekezését eredményezi és támaszrendszerek kialakulásához vezet, vagy a család továbbtorzító elkülönülését vonja magával és ezzel súlyosbodnak a társadalmi nehézségek.

Családi szempontok: Hazánkban vészjóslóan növekszik a válások száma, évente több-tízezer gyermeket károsítva érzelmileg, zsákutcába vezetve a felnőttek tízezreit is. Ugyanakkor vészes családzsugorodás tapasztalható: az elvek, az érzelmileg pozitív töltés és a létszám szempontjából egyaránt. Egyik ellenszere e jelenségeknek: a családok erőinek összefogása, családi csoportok létesítése.

Személyi szempontok: A modern embert nálunk is kapcsolatszegénység, általános elégtelenség és önazonossági nehézségek gyöttrik. Másrészt a bázisközösségek korszakát éljük. Paul Zulehner bécsi professzor szerint — nevet, otthont és megbízatást kap az egyén a csoporttól, a családi csoporttól is.

2. Családi csoportok fajai

Közismertek a nálunk is terjedő családmozgalmak: a fokolaríni, a Marriage Encounter, a Schönstatt Familien, az Equippees Notre Damme stb. Lüktető élet c. könyvemben (1989) bővebben szoltam róluk. Itt a családstruktúra szerinti csoportokkal foglalkoztunk.

Stabil családok: Sok időt töltenek együtt a családtagok, jó a kölcsönös kapcsolatuk, önfeláldozó készségük erős, vallási irányultságuk megbízható, tisztelik egymást, jól kezelik válsághelyzeteiket... Boldogságszintjük megtartása és emelése érdekében családi csoportba tömörülnek. Ugyanzon csoportba ajánlatos, ha még gyermektelen hitvesek, vagy a kisgyermekes szülők, vagy a szülők serdülőkkel, vagy a kiházasító családok kerülnek.

Öreg párok: Összeöregedhetnek szeretetből, barátságból, érzelemből, vagy éppen vallási indítékból, gazdasági okokból, ritkábban társadalmi nyomásra. Ezen csoportok eriksoni feladata: integrálódjanak, növekedjenek önértékelésükben és fogadják el az élet szépségét alkonyatkor is.

Elvált és összeállottak családja: Legkevesebb 20 százaléuk kiskorú gyermeket hoz az új családba. Nehézségeik: a mostohakérdés, különböző szokásrendszerek találkoznak, szerepzavarok állnak elő. A gyerekek elégedetlenebbek, több a vita és a válás az ilyen családokban. A családi csoport támogatja tehát a magcsaládot nehézségei megoldása közepette.

Egyszülős családok: A szülő túlterhelt, elmagányosodott, környezete lebecsüli. A gyerekek "gyászolják" másik szülőjük elvesztését, gyakran erősen büntudatosak. Az egyik szülő hiánya megzavarhatja pszichoszexuális és szociális fejlődésüket. A családi csoport közös erővel igyekszik segíteni a szülőn és gyermekein egyaránt.

3. A családi csoportok keletkezése

A családi csoport megszülethet spontán módon, pl. baráti körből, vagy irányítva, pl. családi csoportok létrehozását célzó előadásorozatok nyomán.

A csoport kialakulása — Bruno Ernster szerint — a következő fejlődési szakaszokon valósul meg: iránykeresés, súrlódásos alkalmazkodás, raj—bizalmi állapot és érett csoporttudat.

A családi csoport fejlődését erősen meghatározza a keletkezés célkitűzése: a családi élet gazdagítása, családi szerepek begyakorlása, a társas élet kibontakoztatása, aggasztó jelenségek kiküszöbölése stb.

Bár igaza van Herbert Ottónak, az ismert amerikai családszakértőnek. Társadalmunk a "betegségre—irányult", a családi csoportok elsősorban megelőzik a betegségeit, de segítik a megjelenő problémakörök kiiktatását is.

Azért vagyunk a világon, hogy
valahol otthon legyünk benne”
/Tamási Aron/

Rókusfalvy Pál

EGÉSZSÉGES CSALÁD — EGÉSZSÉGES NEMZET

Otthonunk: a család, Magyarország, Európa. Az otthonépítés: önmagunk emberségének formálásával indul, a családépítéssel folytatódik és az egyé kovácsolódó nemzet Európába integrálódó országépítésében teljeseedik ki.

Jelen helyzetünk: népünk viszonylag kedvező nemzetközi folyamatok sodrásában, ám saját egészségi, erkölcsi és gazdasági állapotát tekintve a végpusztulás küszöbére érve vívta ki magának a sorsfordítás lehetőségét. Beteg nép vagyunk, amelynek nincsen igazi otthona. Százvezrek hajléktalanok, családból kiszakadtak, fiatal házaspárok tízezrei nélkülöznek az önálló családi fészket, a nép még mindig idegen saját országában, a magyarság egyharmada szétszóródva él a Földön, vagy kisebbségi sorsban szenved, s félelem és remény közt hanykólódva küzd emberi jogaiért. Természeti környezeti és népegészségügyi mutatóink, amelyek világviszonylatban is rendkívül kedvezőtlenek, csak tünetek, bár súlyos, valóságos tünetek. Ezeket azonban okoknak tekintjük, és ez a tény — a holt anyagi és az élő emberi kölcsönhatásában az előbbinek meghatározó szerepet tulajdonítva — az egészségromlás megállításának, a gyógyulás megindulásának legfőbb akadálya. A gyógyulás feltétele az élet és az ember lényegéből kiinduló szemléletmód, felfogás. Az élet objektív fejlődéstörténete: emberségünk kiteljesítése. A lelki-erkölcsi-testi egészség csak együtt létezik, illetve valósul meg. Bármiféle szétválasztásuk élet- és természetellenes.

A gyógyulás útja — az emberség kiteljesedésének útja: 1. természetes út, 2. az embertől a természeti környezet és a társadalmi intézményes keretek alakításáig vezető út, 3. az ember lényegéből kiinduló, számára védőhálót biztosító s a testi egészségig haladó út, 4. az egyénből kiinduló s a családon keresztül a nemzetig haladó út (az emberi kapcsolatok rendezése).

Az emberség egészének (egész-ségének) kiteljesítése: hosszútávú, szüntelen belső küzdelem útja. Ma egyénnek, családnak, nemzetnek az egyetlen és utolsó lehetőségünk. Ennek a küzdelmes útnak mindannyiunk számára jellemző ismérvei: 1. élni akarásunk tudatosítása (emberré válni, magyarnak maradni), és konstruktív erősítése (a romboló és építő erők együttes hatásában), 2. az élet tiszteletének abszolút érvényesítése, 3. a humanizmus kíméletlen következetességével és felelősségével 4. az erős szeretet igazi hatalma.

Lesz-e harmadik évezred számunkra, magyar családoknak? Magyar nemzetnek? Lesz, ha: 1. a vallás és a tudomány együttes fejlődésével, 2. parányi mivoltunkban is Istennek méltó teremőtársaivá válunk s 3. a teremtés naponta megújuló csodájával, lehetőségével élve egyénileg és családi életünk apró dolgaiban is naponta képesek leszünk megújulni.

A LEGELHAGYATOTTABBAK BEFOGADÁSA

Sérültek a közösségekben

Környezetünkben nagyon sok halmozottan hátrányos helyzetű személy van, akiknek az állapota megoldásra vár. A különböző sérültségben lévők száma igen jelentős. (A fiatalok 4.5 %-a fogyatékos) Mindannyian többé – kevésbé segítségre szorulnak: látás-, halláscsökkenés, mozgássérült, értelmi fogyatékos, halmozottan sérült személyek. Közülük a legelhagyatottabbakkal, akik ezért a legkiszolgáltatottabbak és a segítségre leginkább rászorulnak: az értelmi fogyatékosokkal és azok elfogadásával, közösségbe fogadásával szeretnénk foglalkozni.

Azok szempontjából szeretnénk megvizsgálni ezt a kérdést, akik nincsenek kötelezően szembesítve ezzel a problémával. Akiknek — hála Istennek — épek a gyermekeik.

A sérült elfogadása, befogadása mind az egyén, mind a közösség számára is igen komoly feladat: nagyon sok többlet energiát igényel. Teljesítményt felmutatni kívánó korunkban haszontalannak, feleslegesnek tűnő hiábavaló erőlködés. Mégis azt kell mondanunk, megéri Igaz, hogy óriási szeretetenergiát követel, de azt ki is verekszi magának. S ez olyan többlet, ami a gyermekek jelenléte nélkül nem kerülne felszínre. A sérült egyén, tehát szeretetenergiát indukál, szabadít fel abban a közösségben, amelyik befogadja.

Kiinduló alapelvünk: a sérült, fogyatékos ember is ember, személy. Joga van az élethez, joga van az ellátásra, gondoskodásra, a szükséges többlet – energiárai Önmagában is ÉRTEKÍ (v.ö. genfi konvenció). Nem szánalomra van szüksége, hanem szeretetre és szeretetből fakadó segítségre (mind a sérültnek, mind a családjának). Gondoljuk el: nekünk is lehetne sérült, értelmi fogyatékos gyermekünk. Akkor rákényszerülnénk elfogadására. Ha nincs, akkor hálából és önként forduljunk azok felé, akik sérült családtagjuk miatt többszörösen hátrányos helyzetbe kerültek. Komoly önnevelésre van szükség.

Az elfogadás fokai:

1. Felfedezem értéküket (érzelmi többlet, ragaszkodás, bizonyos területeken ügyesség...); 2. felismerem szeretetreméltó voltukat; 3. magam is megszeretem és 4. önként segítem őket. Ezeket a fokokat kell megjárnia az egyénnek, egy-egy családnak, majd a nagyobb közösségeknek is (a nagy család, egyházközség, Egyház; társadalom).

A sérült, értelmi fogyatékos személyek, illetve családjaik támogatását, segítségét nem elég csak egyénileg végezni: intézményessé kell tenni már a nagyobb hatékonyság miatt is. A szükséges eszközöket elő kell teremteni, biztosítani kell. Szükséges sok idő, sok pénz; különböző intézmények, segítő személyek. A forrásokat fel kell kutatni, biztosítani kell a folyamatos utánpótlást. Fontos az állami segítség biztosítása is. A már meglévő lehetőségeket propagálni kell, mert sokszor még az érintettek sincsenek tisztában lehetőségeikkel

(pl. ápolási díj április 1-től; emelt családi pótlék, védett munkahely, emelt nyugdíj; súlyos esetekben eü. otthoni elhelyezés).

Speciális lehetőségek: nyaraltatás (a család ép tagjainak a tehermentesítésére). Rendszeres közösségi élet: együttes ünneplés, továbbképzés, hittan, baráti kör. "Hit és fény" közösségek. A családi környezet pótlására a "Bárka" – közösségek.

Mindezek közben kiderül, hogy sérült testvéreink elfogadásával mi kapunk elképzelhetetlen ajándékot, hogy bennük és általuk megtapasztalhatjuk, tapinthatjuk a köztünk élő Krisztust. Mert "amit egynek a legkisebbek közül tesztek, azt nekem tesztek." (Jézus ígérete ma is érvényesül — általuk: v.ö. Mt. 25,40.).

Sugárné dr. Kádár Júlia

A "DOLGOZÓ NŐ" VAGY A "GYERMEK-GONDOZÓ ANYA" SZEREP VÁLASZTÁSÁNAK HATÁSA A GYERMEK KORAI FEJLŐDÉSÉRE

Magyarországon a II. világháború után, kezdetben szociális okokból (a család férfi fenntartó nélkül maradt, illetve nem tudott egy keresetből — a férj keresetéből megélni), később azonban már a társadalmi fejlődés következtében, a nők egyenjogúsításának szociálpolitikai elve jegyében, tömegesen tanultak a nők közép- és felsőbb iskolákban. Egyre többen vállaltak, s egyre kvalifikáltabb munkát.

Ez a fejlődés az évtizedek során elvezetett azokhoz a tünetekhez, amelyeket Horkheimer (1980.) úgy összegez, hogy "az anya-kép elvesztette misztikus auráját", "szeretetéből is neveléshigiéniai kellék lett".

A korai anya-gyerek szoros fizikai, érzelmi kapcsolat hiányából fakadóan, tüneteiben megragadható szeretethiányban szenvednek a gyerekek már csecsemőkoruktól kezdve. Az ebből származó szocializációs és következőleg társadalmi problémák olyan súlyosak, hogy többen, pl. Fekete Gyula (1980.) annak az elvnek a meghirdetését szorgalmazza, hogy a társadalom által megbecsült dolgozó nővel legyen egyenrangú presztizsű az un. "főhivatású anya". Vagyis a vállalt családi, -anya szerep egyenrangúsítását hirdeti meg, a házon kívül vállalt, társadalmunkban elfogadott presztizsű munka mellett.

Az utóbbi évek pszichológiai kutatásai alapján vázolja fel az előadás a korai anya-gyerek kapcsolatban megvalósuló, a szoros érzelmi kontaktusra épülő sokféle interakció összefüggését a gyermek kommunikatív készségének fejlődésével. Ezen belül szó esik az anyai kapcsolatteremtő stratégiák fajtáiról, azok hatásáról a gyermek csecsemőkori és kisgyermekkorai aktivitására és szocializáló hatásáról — a gyermekek kommunikációs fejlődését, szociális beilleszkedését nyomonkövetve az óvodáskorig.

A korai anya-gyerek kapcsolatban kialakuló kommunikációs készség fenti, fejlődéslektani szempontjaiból közelíti meg az előadás a dolgozó anya szerep választásának dilemmáját — a választás lehetőségeinek sajátos magyarországi feltételei között (GYES / bölcsőde).

A Statisztikai Hivatal adatai bizonyítják, hogy a dolgozó anyák közül a legképzettebb réteg gyakrabban és korábban választja munkája folytatását, mint az anya-szerep teljességének vállalását.

A hasonló arányokat mutató pszichológiai vizsgálatok eredményei, ezzel összefüggésben azt mutatják, hogy a legképzettebb családok gyermekei — a szülők kulturális szintjéből fakadóan színvonalas kommunikatív kompetenciája ellenére — nyelvi kommunikációs fejlődésükben kiegyensúlyozatlanságokat mutatnak. E gyermekek beszédkészsége az óvodáskor végén gyakorta gyengébb színvonalú, mint a középfokú képzettségű anyák gyermekeié. A középfokú végzettségű anyák nagyobb hányada vállalja a GYES teljes időtartamára a gyermek-gondozó anya szerepét, s ennek hatása mutatkozik meg a fenti eredményben.

Az előadás természetesen vallja a nők tanuláshoz való jogát, a férfiakéval egyenrangú munka egyenrangú elismerését és karrierjük szabad útját — s mindehhez a gazdaságilag és szociálisan fejlett társadalmak támogatásának szükségességét.

A társadalmi és tudományos tapasztalatok alapján azonban egy fontos feladat rajzolódik ki: informálni kell a dolgozó, s ezen belül a szellemi pályán dolgozó anyákat az első három életév anya-gyermek kapcsolatának jelentőségéről és távlati hatásairól — befolyásolva ezzel választásukat a munka és az anyaság között a gyermek e korai életszakaszában. Fel kell hívni a figyelmüket az e periódusban is lehetséges önképzés, sőt alkotó munka formáira, amellyel biztosítani tudják saját lelki egyensúlyukat, haladásukat a pályán, szakmai és szociális kapcsolatukat a munkahelyükkel. Ugyanakkor, nem utolsó sorban ezen aktivitások segítségével is, a teljes értékű anya-szerep vállalásával biztosítani tudják gyermekük szociokognitív fejlődésének feltételeit, a fejlődés kiegyensúlyozottságát.

Vagyis újfajta női-, anya-szerepet kell kialakítani, amelyben az anya továbbra is képes biztonságot, intim együttlétekben megvalósuló interakciókban szeretetet nyújtani a gyermeknek — enyhítve a külvilág ridegségén és nemcsak szószólójává válva a külvilági normáknak (Horkheimer, 1980.).

Csak ezen a bázison válik a gyermek szeretetre képes, a társadalomba jól beilleszkedő személyiséggé.

A gyermektől független életcél, hivatásérzet megőrzése és összehangolása az anya-szereppel, viselkedési mintával, ugyanakkor megtanítja a gyereket a másik ember egyéniségének, értékének tiszteletére, segítésére, "vagyis felkészíti a barátságra, szerelemre, házasságra — a szimmetrikus kapcsolatokra" (Gáspár, 1983.).

Bene Béla

AKIKET NEM VÁR HAZA SENKI

A tömegekben való gondolkodáshoz és viselkedéshez szokott ember számára általában keveset mondanak az egyedi esetek. Ma már igazán meghökkentő adatokkal kell előhozakodni, hogy a számtalan sokkhatás között élők figyelmét megragadja egy-egy kérdés. Előadásunkban mi erre nem vállalkozunk. Más oldalról kívánjuk megközelíteni a fiatalon, a gyermekkorban magukra hagyott, meggyötört és kiszolgáltatott emberek problémáját és támogatását.

Tisztázni fogjuk erkölcsi felelősségünket ebben a kérdésben. Ennek érdekében vázoljuk a gyermek- és ifjúságvédelem feladatait és szervezetét. Ugyanakkor nem kívánunk az elmúlt időszak hibáira és mulasztásaira hosszú időt fordítani, sokkal inkább megmutatni a mindenkori befogadó család közösség jelentőségét. Ismertetjük azokat a közösségteremtő és közösségekre támaszkodó kezdeményezéseket, amelyek alapvetően a stabil szerkezetű családokra építenek és folytonosságot mutatnak a korábbi hagyományainkkal.

A felelősség tisztázása teremti meg feltételeit egy, a nemzetközi normákkal összemérhető jogrendszer kialakításának. Ismertetjük a Nevelőközösség Országos Egyesület kezdeményezéseit ezen a téren. Meggyőződésünk, hogy a korábbi évtizedek kudarcai — közülük az örökbefogadás közismert —, arra vezethetők vissza, hogy az élettől elidegenített, elvi kérdésként fogalmazták meg az árvák elhelyezését. Hasonló bonyodalmak voltak a gyámságuk körül is.

A nevelésbe bekapcsolódó személyek tapasztalatai alapján lehetőség nyílik kiemelni a nevelés és gondozás jellegzetes kérdéseit. Ismét összehasonlítva a nemzetközi tapasztalatokkal, továbbá figyelemmel a külföldi szakmai támogatásokra, konkrét rendszer javasolható az ifjúságvédelem átalakítására. A hangsúly főleg szakmai és erkölcsi követelmények teljesítésén van.

Gyermekkori elfojtott szótlan rettegés tömegkatasztrófáinak megelőzése és az áldozatok megmentése érdekében egy valóban humanizált családészmenyre kell építeni. A gyermekvédelembe bekapcsolódóknak személyessé kell tenniük munkájukat. Arra kell törekedni, hogy egyre korábban és tartósan fogadják magukhoz családok az önhibájukon kívül bajbakerülteket. Pontosan úgy, ahogyan egy természeti katasztrófa áldozatainál.

Csak együttműködésben képzelhető el a továbbiakban is a munka ezen a téren. Beszámolunk eredményeinkről és a további terveinkről. A mindenütt megmutatkozó jóakaratról, amely kisközösségekben elrendeződve oldhatja meg százezrek életét.

NUKLEÁRIS CSALÁD, VERSUS TÖBBGENERÁCIÓS MODELL

E. W. Burgess az ötvenes években a szülők és gyerekek kétgenerációs, a környezetől és a tágabb rokonságtól elzárkózó együttesét nevezte nukleáris családnak. Főként a modern társadalmakban megjelenő családformát több tényvel magyarázta, de ezek közül a legfontosabbnak azt tartotta, hogy a növekvő mértékű állami gondoskodás következtében az egyén nincs már úgy rászorulva arra, hogy az egyéni életútja során bekövetkező kríziseket a család segítségével, a családon belül oldja meg.

A családterápia gyakorlatából egyre nyilvánvalóbb, hogy a családi és egyéni életút kríziseiben továbbra is nagy szerepük van a déd- és nagyszülőktől, a felmenő rokonságtól származó megoldási módoknak, szabályoknak és recepteknek, amelyeket a családi történetek, legendák megőriztek — még akkor is, ha a társadalmi mobilitás több száz kilométerrel arrébb sodorta a leszármazottakat a gyökerektől. Nemcsak a krízisek elviselésében, de például a gyerekeknél jelentkező tünetek jelentésének megértésében, célszerűségüknek megfejtésében is fontos szerepet kap a többgenerációs családmodell kapcsolati rendszerének megismerése. Gyakori eset, hogy az unokánál jelentkező tünet lehetőséget ad arra, hogy a nagymama átköltözzön a fiatalokhoz. Ezekben az esetekben nagyon fontos a tünet kialakulásának időpontja: gyakori tapasztalat, hogy az unoka tünete kb. akkor jelentkezik, amikor valamilyen változás áll be a nagyszülők életében, például egyedül marad a nagymama. A nemi szerepek megosztásában szintén bőven találhatnánk példákat a három-négy generáció át érvényesülő hagyományok szerepére.

Tehát a konkrét, szülők-gyermekek párosából álló családot, mint földgömböt a légkör, úgy veszi körbe a tágabb család több generáción át alakuló hiedelemrendszere, mely a család határain, alrendszerain belül is ható szabályrendszert hoz létre. A család generációinak története nemcsak a krízisek megoldását, de a kritikus pontok kialakulási helyét, a családon belül kritikus személyek megnyilvánulásait is befolyásolja — tekintetbe vételük a terápiás megoldások hatékonyságát is fokozza.

Fenti megfontolások alapján a Magyar Családterápiás Egyesület szorgalmazza, hogy olyan együttélési lehetőségeket teremtsünk, ahol a négygenerációs kapcsolati minták, együttes működési minták megfigyelhetővé válnának és segíthetnék a terápiás kezdeményezések hatékonyságát. Hat-nyolc család önkéntes, vagy rokonsági együtteseire, lakótereik bokorszerű kialakítására gondolunk, ahol három-négy generáció élhetne együtt.

Karczag Judit

VÉGVÁRI GYERMEKVÉDELEM

Több, mint tíz éve dolgozom egy budapesti lakótelepen, mint gyermekpszichológus. Munkáltatóm, a tanács által fenntartott Nevelési Tanácsadó kihelyezett rendelője, ami 1978 óta a hatodik telephelyen működik, jelenleg egy félig kiürült bölcsődében, önálló telefonvonal nélkül. Egy hatvanezernél több lelket számláló település egyetlen gyermekvédelmi intézménye ez — innen a címben a "végvári" jelző.

Intézményhálózatunkat több, mint húsz évvel ezelőtt hozták létre a veszélyeztetettség megelőzése céljából. Pszichológusok, pszichiáterek, gyógypedagógusok, családgondozók és helyenként logopédusok alkotják a személyi állományt.

A szűkös feltételek miatt a munkának csak töredéke végezhető el, a jelentkezők száma évről évre szaporodik. Az előadás egyik célja annak bemutatása, hogy a család és az iskola megfelelő működése esetén a gyerekek zömének egyáltalán nem lenne szüksége pszichológusra.

Bizonyos fogalmak az utóbbi időben lejáratódtak, kiürültek. Ilyen maga a "gyermekvédelem", a "veszélyeztetettség", az "intézményes ellátás", s lassan ilyenné válik a "szociális védőháló". Amikor egy országban már szinte mindenki "veszélyeztetett", ezzel a fogalommal nincs mit kezdeni többé.

Mi fenyegeti a gyerekek lelki egészségét?

Milyen emberi szükségletek kielégítetlensége okoz lelki bajokat felnőttél — gyermeknél egyaránt? Mit tesz a kielégítetlen (frusztrált) gyermek, mit nevezünk "tünetnek"?

Előadásomban érintem a frusztráció — agresszió problémakört is, minthogy ezek a lélektani fogalmak a szülők számára könnyen átláthatók, és saját élményeik szintjén is éppoly ismerősek, mint a szorongás.

Rámutatok, hogy — szemben a semmire gyógyírt nem jelentő (luxus) fogyasztással — a biztonsági és főként a társas igények kielégítése (családi kötődés, tágabb családközösségi kapcsolatok, vallási- vagy egyéb kortárs csoportok közösségéhez tartozás stb.) a hivatalos értelemben vett "veszélyeztetettséget" még a pusztá létfenntartás szintjét biztosító fogyasztás mellett is minimálisan csökkenti.

Bizonyos igények kielégítése igen erősen az iskolához kötődik, ahol végre csőd eljárás folyik, de ez még nagyon sokáig el fog tartani. Az iskola jelenlegi állapotáért nem a pedagógusok felelősek és a megoldást sem lehet kizárólag az egyházi iskolák vagy az alternatív iskolák alapításától várni: itt is van teendője a családnak (siker, teljesítmény, munka szükségletének kielégítése). Az iskola még nagyon sokáig olyan hely lesz, ahol a legnagyobb

szeretetben és biztonságban élő család gyereke is sérülhet. Ezért az alternatív iskolák támogatása mellett az iskolán kívüli kortárs – közösségek szervezése is igen fontos — nem feltétlenül vallási, felekezeti alapon, hiszen negyven évi dermedtség után az egyházaktól nem várható el, hogy hirtelen mindenütt megoldják a gondokat, hiszen a szorosan vett egyházi feladatok ellátására sincs kellő számú emberük.

A pszichológiai rendelő forgalmának jelentős hányadát teszik ki az iskolai kudarcokkal küszködő gyerekek — közülük sokan jó képességeik ellenére bukdácsolnak —, akiknek lelki egyensúlyát szinte bármilyen értelmes tevékenységben való rendszeres részvétel helyreállíthatná ez iskolai teljesítményükre is visszahatna.

Végül — bár a kongresszuson jelenlévők zöme nyilván a bolderabb, kiegyensúlyozottabb családok tagjaiból kerül ki — szót kívánok ejteni arról is, hogy a "beteg" — felnőtt vagy gyerek —, a pszichés tünetekkel jelentkező személy általában a család "tünete". Ebből a fölismerésből is fakad, hogy ma már szinte minden terápiás iskolának megszületett a családterápiás változata is. Ezek az iskolák a családot mint működő rendszert fogják föl s bizonyítva látják, hogy a hibás kommunikáció, a megértés hiánya, az ügyetlen konfliktuskezelés kórokozó lehet. A szülői hivatásra ma már tudatosan föl lehet készülni, nem vagyunk arra utalva, amit — jól vagy nem jól nevelő — saját szüleinktől láttunk, akik egyébként egy merőben más valóságban neveltek minket. A család, a szülő abban az értelemben is felelős tagjai sorsáért, hogy azok — kiszakadva az otthonból — majdan mennyire lesznek képesek saját szükségleteik kielégítésére, és konfliktusaik kezelésére.

Az előadás ajánlásokkal és irodalmi utalásokkal zárul.

Kopp Mária, Skrabski Árpád

LÁTLELET A MAGYAR IFJÚSÁG LELKI, MAGATARTÁSI ZAVARAIRÓL ÉS AZOK SZOCIÁLIS ÉS PSZICHOLÓGIAI HÁTTERÉRŐL

1973 óta, kezdetben Juhász Pál professzor irányításával, majd halála után az ő örökségének folytatásaként számos felmérés segítségével vizsgáltuk a magyar társadalom különböző rétegeinek lelki egészségét és megbetegedéseit. 1983-ban és 1988-ban két országos felmérést végeztünk, amely a lakosságot életkor, nem és terület szerint reprezentálja. Így módunk van az öt év alatt bekövetkezett változások követésére is.

A modern társadalmakban a munka- és alkotóképesség csökkenésének leggyakoribb okai nem fizikai károsodások, hanem elsősorban az egyéni konfliktusmegoldó képességek átmeneti vagy tartós kudarca miatt kialakuló neurotikus állapotok, magatartászavarok, szorongás, lehangoltság és szervi ok nélküli testi tünetek, mint az álmatlanság, fejfájás, szív táji panaszok. Legújabb felmérések bizonyítják, hogy az alkoholproblémák miatt orvoshoz fordulóknak fele az alkoholt szorongásának, lehangoltságának oldására, öngyógyításként kezdi fogyasztani.

1988-as felmérésünk szerint a 16–19 éves fiatalok 21 %-a panaszodik neurotikus tünetekről, közülük 8,5 % a feltétlenül kezelésre szoruló, súlyos neurotikus. A neurotikusok aránya 1983 óta jelentősen emelkedett ebben a korosztályban is. 1983-ban 11 %-uk panaszkodott neurotikus tünetekről, és akkor csak 4 % szorult feltétlenül kezelésre. A teljes népességben 1983-tól 1988-ig 24 %-ról 33 %-ra emelkedett a neurotikusok aránya. A 30 év alattiak 24 %-a panaszodik szervi betegség nélküli mellkasi fájdalomról. A kardiológiai vizitek felét, a mentős hívások egyötödét a szív táji szorongásos rosszulletek okozzák, amelyek ma már jól kezelhetők. Mind az emberi szenvedés, mind az egészségügy felesleges igénybevételének megelőzésére igen fontos lenne ezeknek a fiatalok szorongásos rosszulleteknek a korai és hatékony gondozása.

1988-ban a 20 év alatti fiatalok 18 %-a mondta magáról, hogy egy-egy alkalommal rendszeresen 1 dl tömény alkoholt, 6 %-uk több alkoholt is fogyaszt. Az alkoholfogyasztással kapcsolatos válaszok a megkérdezett beállítottságát is tükrözik, de korábbi felmérésünkben meglepően szoros megegyezést találtunk az objektív statisztikai adatok — pl. egy-egy megye alkoholforgalma, a májbetegség miatt meghaltak aránya és a kérdőív szerinti alkoholfogyasztás között. 1988-ban tehát a 20 év alattiak egynegyede vallotta be, hogy rendszeresen fogyaszt tömény alkoholt, a 20–30 évesek 38 %-a. Ezek az arányok mindkét korcsoportban közel azonosak az 1983. éviakkal.

A 15–29 évesek közül 0,4 % vallotta be, hogy fokozott gyógyszerfogyasztás miatt volt munkaképtelen az elmúlt évben, ez a 2 millió 15–29 éves fiatal közül 8000 személyt jelent. Nehéz élethelyzetben evésbe – ivásba, vagy gyógyszerfogyasztásba menekül a 30 év alattiak 16 %-a.

A legmegdöbbentőbbek az öngyilkossági kísérletekre vonatkozó adataink. Világszerte egyre gyakoribbak a fiatalok körében az öngyilkossági kísérletek, egy Bajorországban végzett felmérés hasonló eredményeket adott, mint a mi 1988-as vizsgálatunk. Saját bevallása szerint minden hatodik 20 év alatti fiatal megkísérelt már öngyilkosságot élete során. Ezeknek jelentős hányada nem került orvoshoz, sőt sok esetben a család sem tudott róla.

Igen jelentősek a szociális rétegek szerinti különbségek, illetve az ország különböző vidékein is igen eltérő a fiatalok között az öngyilkossági kísérletek aránya. Öngyilkosságot leggyakrabban azok kíséreltek meg, akiknek a családjában előfordult öngyilkosság, vagy öngyilkossági kísérlet, lényegesen gyakoribb azok között, akik rendszeresen fogyasztanak alkoholt, akik balesetet is okoztak — valamint a neurotikus tünetekről és a tartós lehangoltságról panaszukodók között. A statisztikát vezető országok közül Magyarországon kiugróan legmagasabb a végzetes öngyilkosságok aránya. 1987-ben 4781-en haltak meg öngyilkosság miatt. A fiatalok élet elleni kísérleteinek túlnyomó többsége szerencsére nem jár végzetes következményekkel, azonban erre a rétegre, akik számára a konfliktusmegoldás lehetséges útja az öngyilkossági kísérlet, különösen fontos odafigyelni.

Az előadás részletesen elemzi a lelki egészségükben veszélyeztetett fiatalok pszichológiai és szociális jellemzőit, régeit. A szociális rétegjellemzők mellett a konfliktusmegoldás módjait, az életcélokat, beállítódást (attitűdöket), valamint a szabadidő eltöltését és a szociális kapcsolatokat vizsgáltuk részletesen.

A lehangoló jelenségek mellett talán még fontosabb felfigyelnünk a lelki egészség jeleire. A fiatalok az idősebb korosztályokhoz viszonyítva gyakrabban állították, hogy konfliktus helyzetek alkotó tevékenységre ösztönözték őket (a 30 év alattiak 33 %-át), és 40 %-uk más emberré vált a nehéz élethelyzetekben, tehát ezeknek a fiataloknak vannak pozitív krízismegoldó módszerei. Hasonlóképpen biztató jelenség, hogy az idősebbeknél lényegesen magasabb arányban, a 30 év alattiak 79 %-a állítja, hogy nehéz élethelyzetben komolyan számíthat barátai segítségére.

A fenti tényezők megléte esetén mind a neurotikus tünetek, mind a magatartászavarok — alkoholfogyasztás, öngyilkossági kísérletek — lényegesen ritkábban fordulnak elő. A megelőzés útja tehát — és ebben a családoknak, az oktatásnak, az egyházaknak igen fontos szerepe van — az életcélok, a megfelelő konfliktusmegoldó módszerek, beállítottság és a szociális kapcsolatok tudatos fejlesztése.

Vaskovics A. László

A CSALÁDOK HELYZETE NYUGAT-EURÓPAI ORSZÁGOKBAN

Beszélni kívánok elsősorban a házasság és a családok fejlődéséről néhány kiválasztott európai országban. Példaként a házasságkötéseket, születést, a házasságok időtartamát és állandóságát, különböző családformák elterjedését, a családi fejlődésfolyamatokban észlelt sokoldalúságot fogom említeni.

Az aktuális irányzatok bemutatása után a család és családfejlődés azon oldalait fogom részletezni, amelyeknek a család- és szociálpolitika oldaláról cselekvésre készítő következményei vannak. Ezek:

- együttélés nem családi életközösségben;
- fiatal házaspárok helyzete (különösen a szülői szerep követelményei);
- az egyedülálló szülő szociális helyzete;
- nagycsaládok szociális helyzete;
- felnőtt gyermekek a családban.

Az ilyen családtípusok életkörülményeit ill. a különböző fejlődési formákat fogom ismertetni különös tekintettel az anyagi helyzetre, lakáskörülményekre és a jogi helyzetre.

A referátum utolsó részében sor kerül az európai országok családpolitikai megoldásainak összehasonlítására, ill. az ismert hiányosságok megvitatására. Eddig még meg nem oldott családpolitikai kérdések megbeszélését is tervezem.

Andorka Rudolf

MAGYARORSZÁG NÉPESEDÉSI HELYZETE ÉS A NÉPESEDÉSPOLITIKA LEHETŐSÉGEI

1981 óta Magyarországon nagyobb a halálozások száma, mint a születések száma. 1983 óta évente ennek következtében mintegy 20 ezerrel csökken az ország népessége. (A nemzetközi vándorlások egyenlege, amelyet nem ismerünk pontosan, a tényleges fogyás mértékét módosíthatja.) Ennek a kedvezőtlen népesedési helyzetnek két összetevője van: a fejlett országok között kiemelkedően rossz halandóság és a népesség egyszerű reprodukciójához szükségesnél kisebb gyermekszám. Az előadásban az utóbbival foglalkozom.

Az évi születések száma először 1958-ban esett az egyszerű reprodukcióhoz szükséges szint alá. Azóta csak négy kivételes évben (1974–1977) volt az évi termékenység elég a népesség egyszerű reprodukciójához. Az úgynevezett kohorsz termékenységi mutatók szerint, amelyek azt fejezik ki, hogy egy-egy női nemzedék hány gyermeket szült élete folyamán, az 1930-as évek közepén született női nemzedékek, amelyek az 1950-es évek közepén voltak 20 éves életkoruk körül, voltak az elsők, amelyek nem szültek annyi gyermeket, amennyi saját létszámuk egyszerű reprodukciójához szükséges lett volna. Az utánuk született női nemzedékek egyike sem érte el ezt a szintet, úgy látszik azonban, hogy az 1940-es évek második fele óta született női nemzedékekben nem folytatódott a gyermekszám csökkenése, hanem az egyszerű reprodukcióhoz szükségesnél mintegy 10 százalékkal alacsonyabb szinten stabilizálódott.

Másképpen megfogalmazva: a magyar családok többségében két gyermek születik, a három és többgyermekesek csak éppen elegenden vannak ahhoz, hogy az egygyermekeseket és a kevés gyermektelen házasságot kiegyenlítsék, így a házas nők átlagos gyermekszámát a kettő köré emeljék, de nincsenek már elegenden ahhoz, hogy az életük végéig hajadon állapotban maradó nők miatti hiányt és a csecsemő- és gyermekhalandóságot kiegyenlítsék. Másszóval valamivel több három és többgyermekes család lenne szükséges ahhoz, hogy a népesség egyszerű reprodukciója biztosítva legyen.

A népesedéspolitikának tehát azt kellene elősegítenie, hogy valamivel több házaspár vállalkozzék a harmadik és többedik gyermekekre. Hazai és külföldi tapasztalatok azt támasztják alá, hogy a gyermekes családok anyagi terheinek csökkentése ilyen irányban hat. Tehát a családi pótlék lényeges emelése, a gyermekgondozási segély és díj emelése és kiterjesztése, a gyermekszám figyelembevétele a személyi jövedelemadó megállapításánál stb. elősegíthetné, hogy a gyermekszám elérje az egyszerű reprodukcióhoz szükséges szintet.

Minden eddigi tapasztalat viszont azt bizonyítja, hogy a művi abortusz tilalmának vagy korlátozásának nincs tartós hatása a családok gyermekszámára, a születésszám néhány évre felemelkedik, de később annál mélyebbre esik vissza, mert a korlátozás hatására későbbre tervezett gyermekek korábban születnek meg, de a család végleges gyermekszáma nem változik.

A művi abortuszok száma Magyarországon az elfogadhatónál sokkal nagyobb. A csökkentést azonban nem adminisztratív korlátozással, hanem felvilágosító és nevelő munkával és veszélytelen, mellékhatásokkal nem járó fogamzásgátlási módszerek elterjesztésével lehet elősegíteni.

TÁMASZT ADÓ EMBERI ERŐTÉR

Az ember lényegét tekintve biológiailag társas lény — ennek társadalmi következményei.

Az emberi együttélés védő és ártó kettősségéről.

Történeti szempontból:

- A ma élő generációk közösségeinek támasztéka és tehertétele, a történelmi és társadalmi változások következményei.
- A rendszerváltások nehézségei a szocializáció, tehát a társadalmi tanulási folyamat során.
- A háború előtti társadalom emberi közösségeinek tartópillérei. Az 1949-es fordulat, az új és kényszerített, követett támasztékok konfliktusai a hagyományokkal és a létfeltételekkel.

A társadalom szerkezete és az emberi együttélés kötelékei.

- A társadalom hierarhikus felépítése, a központ és központi akarat hatása és következménye a különböző szintű közösségekre. A hierarhikus viszonyokat keresztező tendenciák — a csendes szabadságharc, a magánszféra előtérben.
- A család mint közvetítő és elhárító védő közösség a makrotársadalmi mozgásokban.

A társadalmi szakadékok, a hídverés lehetősége és lehetetlenségei. A 90-es években a társadalmi újjáalakulás, a rendszerváltás ígérete, reménye és kilátások, veszélyek az emberi együttélés új minőségének felépülésében.

A család középpontba kerülése, ennek szüksége, igénye, retorikája és manipulációs veszélyei.

Ellentmondás és egybeesés az emberi együttélés értékeinek és a hatásos társadalmi tendenciák valóságának ütközésében.

A GYERMEKES CSALÁDOK JÖVEDELMI HELYZETE, A GYERMEKNEVELÉS TÁRSADALMI TÁMOGATÁSA

A fejlett országok többségében igen alacsony születési arányszámokat mutatnak a statisztikák. Számos európai országban, így Magyarországon is felgyorsult a népesség előregedése és megindult a természetes fogyás tartósnak ígérkező folyamata.

A népességfogyás tünete. A társadalom és a család súlyos válságának, funkciózavarának tünete. Sokan kutatják, mi okozta és okozza az anyaság társadalmi presztízisének csökkenését, a gyermek, mint érték devalválódását. A társadalomtudósok egyelőre adósk a jelenség kielégítő magyarázatával, és arról is megoszlanak a vélemények, szabad-e, illetve lehet-e egyáltalán eredményesen befolyásolni a hátrányosnak ítélt demográfiai folyamatokat.

Előadásomban — alapvetően Demény Pál amerikai demográfus hipotézisére támaszkodva — részletesebben foglalkozom a gyermekvállalási hajlandóság általános csökkenésében valószínűleg meghatározó szerepet játszó körülménnyel, nevezetesen a személy, a család gyermekneveléssel kapcsolatos anyagi és egzisztenciális ellenérdekeltségével. A társadalmi – gazdasági modernizáció oly módon alakította át a gazdaság intézményrendszerét, hogy míg általánossá váltak az időskori szociális biztonság megteremtésének társadalmi szintű formái, addig a gyermekek szociális biztonságának garantálása döntően a családok feladata maradt. A nyugdíjrendszerek kialakulása előtt az idős ember létbiztonságát csak gyermeke gondoskodásától remélhette, ma a gyermeknevelés inkább negatív összefüggésben van az időskori létbiztonsággal, hiszen kevesebbet tud felhalmozni, sőt keresőként is többnyire hátrányt szenved az, aki gyermekeket nevel.

A társadalombiztosítás rendszere intézményesen gondoskodik az aktív életszakaszban keletkezett jövedelem arányos részének időskorra való átcsoportosításáról, ezzel szemben nem alakultak ki az aktív életszakasz és a gyermekkor közötti racionális fogyasztás – átcsoportosítás intézményes formái. Ezek hiánya és a családalapítás, otthonteremtés képtelenül nagy terhei, a többgyermekes családokat méltatlanul hátrányos helyzetbe hozták, amit jól mutatnak a hazai statisztikai adatok is. A gyermekes családok kilátásait rontja, hogy egy öregedő népességben egyre inkább növekszik a nyugdíjasok társadalmi súlya, így az ő érdekeik óhatatlanul előnyt élveznek más "eltartott" népességcsoportok érdekeivel szemben.

A felsorolt hátrányok óhatatlanul a családalapítás, a több gyermek elfogadása ellen hatnak. A kevesebb gyermek, a gyermektelenség előbb csak kényszerűség, később szokás lesz, végül normává válik.

A Nagycsaládosok Országos Egyesülete a társadalombiztosítás, a jövedelemadózás és a lakástámogatás rendszerének olyan átalakítását javasolja, mely a költségvetés szociális kiadásainak növekedése nélkül jelentősen mérsékelné a gyermekes családok társadalmi hátrányait.

Elengedhetetlennek tartjuk, hogy a társadalombiztosítás ne csak az időskor, de a gyermekkor létbiztonságát is garantálja, s hogy az adórendszer tekintse közhasznú humán beruházásnak a gyermeknevelést. Az elosztási rendszereknek tükrözniük kell, hogy a jövő generáció felnevelése és színvonalas képzése az egész társadalom érdeke és felelőssége.

Egy olyan társadalomban, melyben ez a felelősségvállalás megfelelően érvényesül, a családok nemcsak azért vállalnak több gyermeket, mert anyagilag könnyebb a gyermekeket felnevelni, hanem azért is, mert érezhetik, hogy gyermekeik kívánt és megbecsült tagjai lesznek a társadalomnak.

A KERESZTÉNY CSALÁD

A keresztény házasság és család Isten és ember közös vállalkozása. A házasságot és a családot egy gömbhöz lehetne hasonlítani. A gömb középpontja, a család gyökere, forrása, tartalma, mélysége, célja és reménye egyaránt az Isten.

1. A keresztény házasságnak és családnak van egy emberi oldala. Ezt a vágyunkat a Szentírás így fogalmazza meg: "Nem jó az embernek egyedül..." Az embernek vannak olyan kitörölhetetlen alapigényei, melyek kielégítését csak egy másik embertől kaphatja meg igazán. Ezeket az alapigényeket az anyagi világ nem elégítheti ki. A mély házastársi kapcsolatban éljük meg az egymáshoz tartozás élményét. Itt elégül ki legmélyebben az a boldogító érzés, hogy fontos, értékes vagyok; szeretnek és szerethettek; tartozom valakihez és ugyanakkor szabad maradok.

2. A keresztény házasságnak és családnak másik oldala az isteni oldal. Istennek álma, terve van az emberrel. Képmásává alkotta, férfit és nőt teremtette. A két nem együtt mutatja meg Isten képmását. A hit síkján nézve egy férfi és egy nő közössége nem a véletlen műve, hanem Isten terve, Isten álma. Ha igazi, mély és értékes a kapcsolat, akkor ajándékként éli meg a házaspár, előnyeivel és hátrányaival, a fény- és árnyoldalaival együtt. Az élet teljes mélységét és szélességét tapasztalja meg.

Isten terve az, hogy Fia időben és térben a világ végéig jelen legyen. Végtelen szeretetéből adta Fiát nekünk. Minden házaspár arra vállalkozik, hogy Istennek ezt a szeretetét láthatóvá tegye, megtestesítse saját családjában, saját életében. "Férfiak, szeressétek feleségeket, ahogyan Krisztus is szeretete az Egyházat ..." /Ef 5:25/. Isteni terv, hogy a világ meglássa: az Isten szeretet.

3. Közösségi oldala is van a házasságnak és családnak. A házaspár élete közösségben indul el. Vállalkozásuk nem magánügy. Mögöttük áll egy kisebb közösség, a család a rokonsággal, és egy nagyobb közösség az Egyház is. Ebben a vonatkozásban is igaz, hogy a pár valakié, és sokakra mondhatjuk, hogy ők a mieink.

Sajátos reményt és orvosságot jelent a társadalomnak a jó keresztény család. Benne olyan erők szabadulnak fel, melyeket sehol máshol nem lehet fellelni és megkapni. S még a halál sem veheti el tőlünk az összetartozás boldogító érzését. "A nyelvek elhallgatnak, a tudomány elenyészik ... A szeretet nem szűnik meg soha" /Ikor 13:8/.

”Mindenben úgy tegyetek hát
az emberekkel, ahogy akarjátok,
hogy ők tegyenek veletek.”

(Máté 7, 12)

Miklovicz László

LEGDRÁGÁBB KINCSÜNK AZ ÉLET — LEGDRÁGÁBB KINCSÜNK A GYERMEK

Életünket meghatározó egyetlen csúcserték

Az ember életében egyetlen csúcserték lehetséges. Az ember élete boldogsága áll vagy bukik azon, hogy megtalálja-e az életét meghatározó legjobb csúcsertéket: az igazit. Ha megtalálta, akkor már elvileg sínen van az élete hiszen a többi értéket eszközként e csúcserték alá kell összerendeznie.

Arról teszek hitet, hogy az ember élete egy módon lehet boldog, és ebben fejlődőképes, ha csúcsertéke a szeretet.

De mi a tartalma ennek a fogalomnak? Célja és következménye szempontjából próbálom meghatározni; tudva azt, hogy ezek sokszor egybeesnek és mindenképpen elválaszthatatlanok.

Célja a mottóként használt evangéliumi részlet, a Mt. 7:12. Azt szeretném, ha mindenki tisztelne, megbecsülne, tehát nekem is erre kell törekednem mások irányában.

Azt szeretném, ha gondjaimban, bajaimban segítenének nekem, ebből következik, hogy segítőkészséget kell mutatnom mindenki felé. Azt remélem, hogy hibáimat megbocsájtják, tehát nekem is meg kell bocsátanom mások hibáit.

Következménye a közösség.

12 esztendővel ezelőtt ismertem meg ezt a mondatot: ”A szeretet közösséget teremt.” Tapasztalom is ennek igazságát, látva a növekvő létszámú családot, látva a szaporodó testvér – baráti közösségeket.

A gyakorlatban így nézünk ki

Nem csúcserték számunkra a karrier és a pénzkereső munka (melynek kísértése, hogy időnk nagy részét elvigye). A pénzkereső munka a szükségletek megszerzését célozza. A munkavégzés idejét ennek a célnak megfelelően redukálni kell. A csúcsertékünkben az következik, hogy minél több időnk, energiánk, szeretetünk maradjon egymásra, gyerekeinkre,

Feleségem hosszú belső küszködés után tette félre tanári hivatását, és már 10 éve gyesen van. Így sikerült megvalósítani azt az elvünket, hogy gyermekeink ne járjanak bölcsődébe, óvodába, napközibe. Ennek konkrét előnyei: talán ami szemmel látható, az az, hogy egészségesebbek; és amit nehezebb lemérni: nemcsak testileg, de lelkileg, szellemileg is harmonikusabbak, mint azok a gyermekek, akik az állami gondozás említett formáiban nőnek fel.

Nem csúcsérték a biológiai szaporodásunk sem. Szeretetlenben akarunk növekedni és ennek következményeként vállalni újabb gyermeket (gyerekeink szerint legalább 20-at...).

A gyermekeinkhez való viszonyunkat is az előzőekben megrajzolt szeretet – fogalmunk határozza meg. Ugyanazokat az elveket gondoljuk rájuk nézve is érvényesnek, amelyek a csúcsértékünket szolgálják ill. abból következnek. Tanulásukkal kapcsolatban két szempontunk van: 1. emiatt szó nem érheti a ház elejét; 2. tanulásuk célja az önálló gondolkodás és a szellemi igényesség (mely alapjai a szellemi – lelki fejlődésünknek).

A szeretet csúcsértékéből következik, hogy az erőszak minden formájától távolságtartjuk magunkat és gyermekeinket is erre neveljük. Katonakönyvem is visszaküldtem ennek kifejezésére, és remélem, a fiúgyermekeim ezt a fajta döntésüket nem halogatják 35 éves korukig.

Sok barátunk van és mivel ők is többségében nagycsaládosok, a gyermekeinknek is sok barátjuk van. Évek óta rendszeres közösségi találkozók keretében élünk szellemi – lelki életet, gyerekeinknek táborokat szervezünk, magunknak pedig lelki gyakorlatokat.

Mintatársadalmat akarunk építeni

Szolgálni akarjuk az evilági életet és hitünk szerint részesedni szeretnénk a transzcendens Életben. A két élet szorosan összefügg: a kisbetűs életből születik meg a nagybetűs Élet. Nem akarunk családi önzésbe burkolózni, sopánkodva, hogy manapság milyen nehéz több gyerekkel megélni, és igenis minket megillet ez meg az... stb. Nem kevesebbet tűztünk ki magunk elé a szeretet csúcsértékével, mint a hegyre épült város, a föld sója és a világ világossága szerepkörét. Mintát szeretnénk felkínálni a környezetünknek a nagycsaládos életformánkkal, a hangsúlytevéseinkkel. Pusztán azzal a ténnyel, hogy szeretettel vagyunk egymás iránt családon belül és kívül, a baráti körben. Pusztán azzal a ténnyel, hogy ez nekünk jó, hogy ez boldogít minket. Törekszünk a személyes kapcsolatok létesítésére, amely talán az egyetlen fórum arra, hogy a minta társadalom tovább terjedjen és egész társadalmi méreteket öltjön. Így talán egyszer eljön majd az idő, amikor a földkerekségen úgy emlegetik a magyar népünket: tudjátok, az a boldog nép, akik szeretettel vannak egymás iránt, szeretet közösségekben élnek, minden családban 3-4 gyerek van, nincs náluk katonaság, a rászorulókon segítenek és semmiben nem szenvednek hiányt...

Fejlődés nélkül nincsen Élet

Fejlődés nélkül nincsen sem kisbetűs élet, sem nagybetűs Élet. Az ember a maga nyughatatlan, kereső természetével mindig újabb és újabb dolgokat talál ki. Mondhatjuk úgy,

hogyan fejlődik. A fejlődése eredményeit a helytelenül megválasztott csúcserőke következtében rosszra használja föl. A haladásmítosz eredményeként elképesztő méreteket ölt ma az éhezés, a nyomor, a szervezett gyilkolás, az élettér pusztítása.

Ha az ember a nyughatatlan, kereső természetét, az "istenülő" vágyait a szeretetben való fejlődésre fordítaná, nem kellene tartanunk attól, hogy a gyerekeink éhen halnak vagy nyomorognak majd, esetleg háború áldozatai lesznek, vagy csak a szennyezett környezetünk sodorja életveszélybe őket. De talán mindezek az életveszélyek ránk, felnőttekre is leselkednek. Érték-e számunkra az élet, érték-e számunkra gyermekeink élete? Vagy tovább fokozva: azonosulni tudunk-e az előadás címével? Ha igen, akkor nincs más lehetőségünk, mint a szeretetben való fejlődés választása.

Remény nélkül nincsen Élet

Az a tény, hogy egy házaspárnak több gyermeke van, azt a reményét, hitét fejezi ki, hogy van perspektívája az életnek. Még akkor is kifejezi, ha ezt így még sohasem fogalmazta meg magának.

Van reménye, mert megvalósulhat az életében a családi szeretet – közösség, öröme, boldogsága telhet gyermekei bontakozása láttán, időskorára nem kell állami gondozásba kerülnie és az unokái kedves játszópajtása lehet stb. Az a tény, hogy egy házaspárnak nincs, vagy 1 gyermeke van, az megfogalmazatlanul is a reménytelenség kifejeződése.

De van-e reális remény az Életre a XX. sz. végén? Az Életre vagy a pusztulásra szüljük és neveljük gyermekeinket?

Mindenképpen pozitív választ kell adnunk a kérdéseinkre és nemcsak a nagycsaládunk miatt, hanem mert ez méltó emberségünkhöz.

Van remény, de csak egy feltétellel: ha életünk csúcserőkévé a diszkriminálást és az ellenséget nem ismerő szeretetet tesszük. Azt a szeretetet, amely csak felebarátot ismer, azt a szeretetet, mely csak a tökéletesedés felé fejlődve létezik. Ez a szeretet pedig a családban, méginkább a nagycsaládban fejleszhető ki, a személyes kapcsolatok szálain adható tovább és baráti közösségekben gerjeszhető és élhető meg. Ez a szeretet menthet meg minket mint családot, mint nemzetet és mint emberiséget.

Ha vállalod ezt a feltételt, fogj hozzá a megvalósításhoz, ne kövesd el a mulasztás bűnét.

Csománé Forgács Emma

MIT JELENT A NAGYCSALÁD?

1./ Vállaljuk-e, vagy csak úgy alakul-e körénk a felcseperedett nagycsalád? Tudja-e első perctől kezdve minden sokgyermeket vállaló házaspár, hogy mire vállalkozik?

- a.) Vállaljuk, de naponta, menet közben életünk végéig tanuljuk is a szülői teendőket.
- b.) Aki hideg fejjel számítgat anyagiakat, erőt, időt gyermekvállalás előtt, az gyorsan dönt az egyse vagy az egyke mellett.
- c.) Két ember egymásba és Istenbe vetett feltétlen hite kell ahhoz, hogy a sok gyerek az elfogyhatatlan öröm forrása legyen, ne nyűg, ne áldozat.

Összegezés: "Isten van valamiként
Minden gondolatnak alján." (Ady)

2./ Hogyan folynak a nagycsaládok hétköznapijai?

- a.) A házimunkák összeszokott elvégzése.
- b.) A család belső kohéziós ereje, a gyerekek testi-lelki, szellemi fejlődése, gyarapodása, a sok közös együttlét közösséget formáló ereje.
- c.) "A nagycsalád egy hatalmas gyümölcsös kosár. Sok ember hordja belé a saját érdeklődési körének megfelelő tudásgyümölcsöt, szépséggyümölcsöt. Hozza haza, szórja a közös kosárba. Bárki érte nyúlhat, megízlelheti. Egymás bolondériái mindenkit táplálnak, mindenki gazdagszik általa."
- d.) A gyermekek apróbb-nagyobb sikereit közösen éli át a család. Alázatra figyelmeztető sorok diadalittas szülőknek:
"És hogyha néha-néha győzők,
Ő járt, az Isten járt előttem.
Kivonta kardját, megelőzött." (Ady)

3./ A nagycsaládok élete csupa öröm, csupa diadal?

- a.) Vannak egészségügyi, iskolai bajok, van nehéz kamaszkor, van szülői tanácsstalanság és elbizonytalanodás is.
- b.) Pedagógiai hitvallásunk a bajokban:
  - Azt kell legjobban szeretni, aki éppen nem szeretetreméltó
  - Szeretet és türelem kell a kamaszhoz
  - Hinnünk kell benne, hogyha teremtésre kijelöltettünk, fel tudunk nőni a mindenkori feladatunkhoz

Összegezés: "Isten van valamiként
Minden gondolatnak alján." (Ady)

Vagyon, kincs a gyermek, a szülők örökéletének záloga.

Albert Gábor

CSALÁD ÉS TÁRSADALOM

A család szó rövid története. A szó a XVI. századtól kezdődően egyértelműen "cselédet" jelentett. Az eredeti jelentését, "valakinek a házanépe" Vörösmarty Mihály adta vissza 1831-ben. (A két szomszédvár.) A "család" szavunk tehát a magyar költészet ajándéka.

A család szó első jelentése — ahogy történetéből is látszik — gazdasági jellegű egység. Kialakulásában legalább ilyen súllyal esik latba a család biológiai célja, a fajfenntartás.

A család azonban az ösztönök megfékezésével létrehozott gazdasági közösségnél jóval több. Igazi céljait csak akkor tudja megvalósítani, ha szellemi közösséggé válik, úgy is mondhatnánk, hogy a család műhely, amely szüntelen önmaga megújítására és reprodukálására törekszik, a benne élő egyedeket folytonosan alakítja (neveli), ezzel tovább építi és teszi egyre emberibbé az egész társadalmat.

A család a társadalomnak az az alapsejtje, amely "növekedésével", önmaga reprodukálásával tartja fenn és tökéletesíti a társadalmat.

Ahogy az anyag sem atomokból, hanem azok társulásából, azaz molekulákból áll, a társadalomnak sem az egyes ember, az individuum, hanem a különféle kötődésekkel egybefűzött egyének csoportja, a család az alapegysége.

A társadalom azonban nem holt anyag, hanem szervezet, sőt szerves (történelmi) alakulat. "Szervei" — különböző egyesületek, szervezetek — hasonlóképpen a "molekulákhoz" egyszerre gazdaságiak és szellemiek. A társadalom a családon és a "szervein" keresztül építi saját magát és alakítja, "neveli" az individuumot közösségi emberré. És fordítva: az individuum a családon és az egyesületeken keresztül teljesíti ki magát és védi viszonylagos (a társadalom egésze által is korlátozott) autonómiáját. Természetesen a társadalom védekező mechanizmusa is ezeken az "egyesületeken" keresztül (absztrakt értelemben az egyházak is ide sorolhatók) valósul meg. Az "egyesületektől" megfosztott társadalom kiszolgáltatott és törvénytelenül az erőszak áldozatává válik.

A diktatúra épp ezért egyesületellenes. Következésképpen — lényegét tekintve — mindig családellenes is. Evvel azonban a társadalom "tenyészcúcsát" támadja meg, s a társadalom létét is fenyegeti.

A nagy család és a nagycsalád jelentése. (1. "többgyerekes család", 2. "több nemzedéket magába foglaló és együtt élő család".)

A nemzet és a család. A társadalom heterogén elemek összessége. A nemzet olyan társadalom, amelyet közös "mi tudat" köt össze, s ennek a tudatnak szellemében homogén. (A tudat esetenként az etnikai és nyelvi korlátokat is átlépheti.) Az egészséges nemzet

— lényegében — ilyen "homogén" nagycsaládnak tekinthető. A cél (lehet, hogy utópisztikus cél): a nemzeti szellemű nagycsalád — a családi szemléletű nemzet megteremtése. Ennek a szemléletnek egyenes következménye (belpolitikai síkon) az egymás iránti szolidaritás a megosztottság ellenében, és (külpolitikai vonatkozásban) a határainkon kívülre kett "családtagokkal" szembeni felelősség megnövekedése.

Mindezeket az elmúlt diktatúra évtizedeiben "avatagnak", "időszerűtlennek" bélyegezték. A keresztény-zsidó etikai hagyományokra épülő nagycsalád, illetve nagy család ennek az "új" (vagy inkább újjá éledő) szemléletnek lehet kimunkálója, népszerűsítője, egy szóval példaadó műhelye.

g
r
s
l
v
t

s
k
l

E

b
n
t
n
p
b

ALBERT GÁBOR

Író vagyok, a "társadalomtudományoknak" csupán botcsinálta, amatőr művelője. Magam háromgyerekes családból származom és falun nőttem fel, Dél-Baranyában. Tanulmányaimat Pécsen és az Eötvös Loránd Tudományegyetemen végeztem, majd az Országos Széchényi Könyvtárban dolgoztam, később pedig az MTA Zenetudományi Intézetben. Feleségem a Magyar Rádiónál irodalmi szerkesztő és több verskötet szerzője. Két gyermekem van, és a mai napig két unokám. Eddig három regényem, négy novelláskötetem és három tanulmánykötetem jelent meg.

Tanulmányaimban az irodalom kérdésein túl a magyar történelemmel, s főként a második világháborút követő népmozgalmakkal — a bukovinai székelyek, a németek le- és kitelepítésével és az ezeket kísérő erőszakos szövetkezetesítéssel, a kulákpolitikával — valamint a nemzetiségi kérdéssel foglalkoztam.

ANDORKA RUDOLF

Született 1931-ben. Házas, négy gyermeke van. A Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Szociológiai Tanszékének vezetője, egyetemi tanár.

ÁCS ISTVÁN

1935-ben születtem Rátkán. Itt végeztem az elemi iskola 4 osztályát. Utána 1945-ben a miskolci Fráter György Kat. Gimnáziumba kerültem. Később Egerbe, a kisszeminaryumba. Ennek felosztatása után a sátoraljaújhelyi Kossuth Gimnáziumban érettségiztem 1954-ben. Teológiát Egerben végeztem. 1959-ben szenteltek pappá. Sátoraljaújhelyen, majd Sárospatakon voltam káplán, 1970-től pedig Füzéren plébános. 1989-ben szenteltek püspökké, s lettem a családapasztorációs püspökkari referens. A Házas Hétvégék munkájában 5 éve veszek részt.

Dr. BAKONYI GÁBOR

1949-ben született Budapesten. Nős, 5 gyermek apja. Egyetemi tanulmányait a Gödöllői Agrártudományi Egyetemen végezte, ahol azóta is dolgozik. Jelenleg egyetemi docens. Általános állattani és ökológiai témaköröket oktat, nemcsak egyetemistáknak, hanem általános iskolásoktól szakmérnökökig és tanárokig minden korosztálynak. A biológia tudomány kandidátusa. Tagja a Magyar Rovartani Társaság választmányának és az Ökológiai Szakosztály vezetőségének. Jelenleg elsősorban talajbiológiai kérdésekkel foglalkozik.

BENE BÉLA

44 éves középiskolai tanár vagyok. Feleséggel négy gyermekünk mellé tíz évvel ezelőtt még két gyermeket hoztunk otthonunkba egy intézetből.

Egy évtizedet akadémiai intézetben számítógépek elméleti kutatásával és főleg biológiai kérdések matematikai megoldásával foglalkoztam. A hetvenes években Hollandiában voltam ösztöndíjas kutató.

1985-ben kezdeményeztem a Nevelőközösség alapítását. Két évi akadályoztatás után sikerült csak létrehozni. Az egyesületet kapcsolatba hoztam számos nemzetközi szervezettel, ami jelentős stabilitást adott a korábbiakban. Az egyesület elnöke vagyok.

Időmet szinte utolsó percig lekötik a feladataim a családban, a munkahelyen, az egyesületben és az egyházközségben, ahol oktató munkát is vállaltam. Ha ezen kívül marad még valami, családommal vidéki kertünkben gyümölcsstermesztéssel foglalkozunk és a természetnek szentelem.

BUZA DOMONKOS

1944-ben születtem Kiszpesten.

Tanári, könyvtárosi és pszichológusi képesítéssel rendelkezem. 25 éve vagyok házas, három gyermekünk van.

Feleségemmel együtt két évtizede a lelki elsősegély telefonszolgálatok munkáját segítjük, itt Budapesten. Magam — könyvtárosi munkám mellett — főként képzési, tréning — módszerekkel foglalkozom. A mentálhigiéné, a prevenció, krízisintervenció gyakorlati problémái foglalkoztatnak.

Igen fontosnak tartjuk a mindennapi élet, a közvetlen környezet, a ránk bízottak iránti felelősségérzet felkeltését, a pszichológiai kultúra fejlesztését, az érték- és normaképviselést.

CSOMÁNE FORGÁCS EMMA

1926-ban születtem Békéscsabán. Akkor még álmosan, szétterülve szunnyadt ez a várossá vált hatalmas falu az Alföld porában. A piacon kedvesen csörgedezett a tót szó. Kéttablakos, szakállszárítás, "podsztjenás" parasztházikók bóbiskoltak az ákácfa alatt.

Jó volt Csabán gyermekeskedni, kamaszodni. Térség, levegő, napfényes mezők, kerékpározás, délibábos országutak, fürdés, úszás, szertelen olvasás, regényekből egyre tárulkozó világ vesz körül. 1944-ben érettségiztem a csabai Lórántffy Zsuzsanna Leánygimnáziumban. Gyors vágta fog az addig ballagó idő.

Beiratkozom 1944 nyarán Debrecenben bölcsésznek, de az egyetemről lemaradt a történelem.

Evangélikus egyházi elemiben tanítokodom 1945 nyaráig. 1945 őszén kezdek újra tanulni a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen. Jogtódjánál, az ELTE-n szerzek magyar-német szakos tanári oklevelet.

40 éve tanítok — szakfelügyelősködtem, igazgatóhelyetteskedtem is évekig. Boldog feleség, 5 gyermekes anya és 11. unokáját váró nagyanya vagyok.

Gazdag, szép életet adott a sorsom. Hálás vagyok érte.

Czakó Gábor

Született 1942-ben Decsen. Eredeti mestersége fogász. 1966 óta publikál: regényeket, elbeszéléseket, drámákat, esszéket, stb.

1979 óta szerkeszt: ebben az évben került a Mozgó Világhoz, ahol a lap 1989. végi "államosításáig" dolgozott. 1989 óta az Igen c. katolikus lapot szerkeszti.

Hat gyermeke van.

FEKETE GYULA

1922-ben született Mezőkeresztesen, parasztcsaládban. Sárospatakon járt gimnáziumba, majd a közgazdasági egyetemre iratkozott be Budapesten, a Győrffy Kollégium tagja lett. 1945-ben Borsod megye földosztó miniszteri biztosa, majd a Nemzeti Parasztpárt kerületi titkára Borsod-Abaúj-Zemplén megyében. 1947-től Budapesten él, a Márczius Tizenötödike c. ifj. lapot szerkeszti, majd a Szövetkezet-et. Lapoknál dolgozik, 1954-től a Művelt Nép munkatársa, 1956-ban az Írószövetség titkárává választják, a forradalom után bebörtönzik. Hivatásszerűen 1953-tól foglalkozik irodalommal — regények, elbeszélések, szociográfiák s irodalmi publicisztika. 1981-től 1989-ig a Magyar Írók Szövetsége alelnöke. 1987-től az MDF egyik alapítója, majd elnökségi tagja, 1990-ben a Magyar Néppárt elnökévé választják.

Dr. GYÖKÖSSY ENDRE

1913-ban született Rákospalotán. Újpesten gimnáziumi érettségét, Nagykörösön tanítói oklevelet szerez. Református Teológiát Budapesten végzi. 1939-ben szentelik lelkésszé. Pszichológiai, pedagógiai studiumait a budapesti, debreceni és a baseli egyetemeken végzi. 1946-ban avatják a pszichopedagógia doktorává (summa cum laude). A Budapesti Theológián szerez an un. segédtudományokból (pedagógia, pszichológia, vallás – pszichológia) magántanári képesítést 1950-ben.

Lelkigondozói szemináriumokat vezet 1980 óta. Otthonában naponként két-három lelki beteggel, illetve bajbajutott emberrel foglalkozik. Ingyen. A Magyar Pszichiátriai Társaság tagja. Gyakran tart házasság- és családterápiás előadásokat kulturházakban és az egyik rádióadó rendszeres lelkigondozó – beszélgető partnere.

Haraszi Ákos

1945-ben születtem, gépész- és gazdasági mérnök vagyok. A Nagycsaládosok Országos Egyesületének szervezőihez 1987 tavaszán csatlakoztam. Erdeklődésem elsősorban közgazdasági, szociológiai és szociálpolitikai kérdések felé vonzott, így már az egyesület formális megalakulása előtt aktívan résztvettem a gyermekes családokat súlyosan érintő jövedelemadó tervezet megváltoztatásáért folyó küzdelemben. Az egyesület megalakulása után választmányi tagnak, 1988-ban elnökhelyettesnek választottak.

Az elmúlt két évben az érdekvédelmi, szociálpolitikai ügyek felelőseként tevékenykedtem.

Független szakértőként a Magyar Demokrata Fórum megbízásából 1989 őszén résztvettem az ellenzéki kerekasztal szociálpolitikai bizottságának munkájában.

Dr. JOBBÁGYI GÁBOR

1947-ben Budapesten születtem, 1973-ban az ELTE-n jogi doktorrá avattak. Ezután 10 évig ügyvédként és jogtanácsosként dolgoztam. 1982 óta az NME Polgári Jogi Tanszékén előbb adjunktus, majd docens vagyok. 1987-ben védtem meg kandidátusi értekezésemet. 1989-ben megszerveztem a Pacem in Utero Egyesületet, mely elnökévé választott.

Nős vagyok, 3 gyermekünk van. Pártnak nem voltam és nem vagyok tagja.

Kamarás István

1941-ben születtem Munkácson, a budapesti József Attila Gimnáziumban érettségiztem. Két évet dolgoztam segédmunkásként, az ELTE magyar - könyvtár szakán végeztem 1966-ban, szociológia szakán 1975-ben. Két gyermekem van.

Mint szociológus, 17 évig az olvasás és a művelődés jelenségeit vizsgáltam (erről több könyvem jelent meg) a Könyvtártudomány és Módszertani Központban. 5 éve a vallás jelenségeit tanulmányozom mint szociológus és szociográfus az Országos Közművelődési Központban.

Ezen kívül írtam tucatnyi hangjátékot, szociográfiát a kisvárosok értékrendjéről, utópiát, regényt és két meseregényt.

Dr. KARCZAG JUDIT

1939-ben születtem Budapesten. Nagyszüleim és édesanyám még igazi "nagy családban" nevelkedtek, mi sajnos már csak ketten voltunk öcsémmel és nekünk is csupán két-két gyermekünk van, de a nagycsaládos lét, a sok gyerek, testvér és unokatestvér mindig vonzott; férjem is hetedik gyermek volt.

Pszichológiai pályafutásomat 1959-ben az akkor még létezett Központi Gyermekidegrendszertudományi Intézetben kezdtem. Első munkahelyem a diploma megszerzése után a Budai Gyermekgyógyászati Osztály volt, ahonnan egészségi okok miatt kellett elmennem: saját kisgyermekem és a húsz különböző korú beteg gyerek foglalkoztatása meghaladta erőmet. A Testnevelési Főiskola tudományos kutatóintézetébe kerültem mint tudományos munkatárs, élsportolók személyiségvizsgálatát végeztem, itt is doktoráltam. 1978 óta a békásmegyeri Nevelési Tanácsadót vezetem.

Dr. KOPP MÁRIA

1942-ben születtem Budapesten. 1968-ban végeztem a Szechenyi István Orvostudományi Egyetem általános orvosi karán. 1977-ben klinikus pszichológusi diplomát szereztem. 1983 óta a SOTE Pszichiátriai Klinika Pszichofiziológiai laboratóriumának és Pszichoszomatikus ambulanciájának vezetője vagyok. A Magyar Pszichiátriai Társaság pszichoszomatikus szekciójának alapítása óta vezetőségi tagja vagyok, a szekció havonta rendez előadásokat. Mintegy száz körzeti orvos, belgyógyász, pszichológus vesz részt az összejöveteleken, további két-háromszázan rendelik meg a füzetünket.

Évek óta rendszeresen tartok orvostovábbképző, pszichológus továbbképző előadásokat és pszichoszomatika speciálkollégiumot. A pszichofiziológiai kontroll módszereket oktatjuk orvosoknak és viselkedésterapeutáknak.

Férjemmel, Skrabski Árpáddal egyetemista korunk óta együtt dolgozunk, így számos cikkünket közösen írtuk. Két leányunk Luca és Fruzsina.

Dr. KOVÁCS ISTVÁN

Budapesten született 1937-ben. A Budapesti Piarista Gimnáziumban érettségizett. A Budapesti Orvostudományi Egyetem (ma: SOTE) általános orvosi karán 1962-ben kapott diplomát. Gyermekszakorvosi vizsgát tett. 6 éves orvosi gyakorlat után (Soproni Városi Tanács Kórháza, Gyermekosztály) 1968-ban kezdte meg teológiai tanulmányait (1 év az Esztergomi Teológiai Főiskolán, majd 4 év a Pázmány Péter Hittudományi Akadémián). 1972-ben pappá szentelték. 1973: teológiai licenciátusi szigorlat. 1 évig káplán Érsekvadkertben, majd 3 évig tanít az Esztergomi Hittudományi Főiskolán. 1977-től a Bp. XI. Ulászló utcai Szentlélek Kápolna igazgatója. 1982-től vesz részt a Szeretetszolgálat Eü. Gyermekotthonai Kirendeltségének a munkájában (értelmi fogyatékos gyermekek és szüleik lelkipásztori gondozásában). 1988 óta a Magzatvédő Társaság vezetőségének a tagja.

LOSONCZI ÁGNES

1928-ban Debrecenben született. Tanárszakon végzett az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészeti Karán. Az MTA Szociológiai Kutató Intézetében dolgozik 1963 óta. A szociológiai tudományok doktora. Kutatási területei 1963-tól művészetszociológia, zeneszociológia. 1969-től a magyarországi életmód alakulásáról, a társadalom egészségi állapotáról és az egészségügyi helyzetről írt könyveket.

Jelenleg terepkutatásokat végez a gyerekvárás és a szülés körülményeiről; vezeti a kutatóintézetben az Egészségszociológiai Műhelyt.

MIKLOVICZ LÁSZLÓ

36 éves faipari mérnök vagyok. A kétkezi szakmában dolgozom, egy ifjúsági nevelőintézetben 4 órás asztalos karbantartóként. Feleségem Miklovicz Lászlóné, 35 éves mat. – fiz. szakos tanár, 10 éve gyesen. 11. házasságunkat éljük és ötödik gyermekünk megszületését várjuk. Római katolikusként több mint egy évtizede testvér – barátokból álló közösségbe tartozunk és gyermekeink baráti köre is innen kerül ki.

Morvayné Bajai Zsuzsa

Bölcsész, a Külkereskedelmi Főiskolán tanít. A NOE szervezése idejétől kezdve az adócsoport munkatársa. A NOE alapító tagja. Részt vesz a szociálpolitikai és az adócsoport munkájában, valamint a lakáspolitikai koncepció kidolgozásában.

5 gyermeke van.

Némethy Zoltán

1944-ben született. Gépészmérnök, m. közgazdász, az ÉMI Felvonóvizsgáló Állomás tudományos vezetőhelyettese. Felesége kertészmérnök, genetikus. Családjukban hat gyermeket nevelnek.

A NOE szervezése idejétől kezdve az adócsoport munkatársa. A NOE alapító tagja és főtitkára. Folyamatosan részt vesz a szociálpolitikai és az adócsoport munkájában, valamint a lakáspolitikai koncepció kidolgozásában. Az egyesületi tagság belső tájékoztatását szolgáló NOE-levelek felelős szerkesztője.

Dr. PÁLHEGYI FERENC

Főiskolai tanár, gyógypedagógus és pszichológus, a pszichológiai tudományok kandidátusa.

A Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolán személyiségpszichológiát, látási fogyatékosok pszichológiáját és gyógypedagógiai pszichológiát ad elő. Néhány éve vak kisgyermek és szülei számára családi hétvégéket szervez. Alapítója és munkatársa a Református Házasság- és Családsegítő szolgálatnak, amelynek keretében előadássorozatokat tart és csendesheteket vezet. 5 gyermek apja.

Rátay Csaba

Budapesten, 1941-ben születtem, tisztviselő családból. Tanulmányaimat a ciszterciták Villányi úti iskolájában kezdtem és itt is érettségiztem, a mai József Attila Gimnáziumban. Évekig nem vettem fel az egyetemre, addig segédmunkásként dolgoztam, majd könyvesbolti eladó lettem, míg aztán sikerült bekerülnöm a Bölcsészkar pszichológia szakára. Az egyetemet elvégezve a Népeségtudományi Kutató Intézetben helyezkedtem el. Az utóbbi tíz évben mint gyakorló, klinikai pszichológus dolgozom, Schöpf Mérei Ágost Kórházban.

1963 óta vagyok nős, két lányunk van. Feleségem üzletkötő, nagyobbik lányunk asszisztens, a kisebbik még tanul.

A hetvenes évektől foglalkozom a családok vizsgálatával, előbb értelmi fogyatékos gyermekeket nevelő szülők budapesti kutatását, majd átlagos családok tipológiai csoportosítását végeztem. Ezekből a témákból több publikációm jelent meg, 1980 óta főként gyakorlati munkával, családterápiás képzéssel és önsegítő mozgalmak szervezésével foglalkozom. 1988-ban így alakult meg a Zempléni Családsegítő Egyesület, 1989-ben pedig a Magyar Családterápiás Egyesület, amelyik a családdal foglalkozók szakmai testülete.

Dr. RÓKUSFALVY PÁL

58 éves, pszichológus, egyetemi tanár. Szakterületei: tanárképzés, pályaválasztási tanácsadás, alkalmassági vizsgálatok. Művelt tudományterületek: pedagógia, pszichológia; ez utóbbin belül: személyiséglélektan, cselekvéslélektan, munkapszichológia, sportpszichológia, vezetés- és szociálpszichológia. Több hazai és külföldi tudományos társaság vezetőségi tagja, az Európa Mozgalom Magyar Tanácsának főtitkára.

Hat gyermeke van és eddig hat unokája. Szívügye: a magyarság élni akarásának egészséges kibontakoztatása és lelki – erkölcsi regenerálódása.

SUGÁRNÉ DR. KÁDÁR JÚLIA

1939-ben született, Budapesten, szép családi életet él mérnök férjével és egyetemi hallgató lányával.

1963-ban szerzett diplomát az ELTE Bölcsészettudományi Karán. Szakképzettsége: magyar nyelv- és irodalom szakos tanár és pszichológus, 1984 óta pedagógiai szakpszichológus.

Az egyetem elvégzése óta kutatóként dolgozik a Magyar Tudományos Akadémia Pszichológiai Intézetében, jelenleg mint tudományos főmunkatárs. Kutatási eredményeiből írt tanulmányai alapján egyetemi doktori címet (1968) majd kandidátusi címet (1978) nyert. Tudományos témája: a családi- ill. az intézményes nevelés beszéd- és kommunikáció fejlődést befolyásoló hatásának vizsgálata. Kutatási tapasztalatait a gyakorlatban hasznossá téve koncepciója és módszertani javaslatai alapján folyik óvodáinkban, ezévtől az anyanyelvi nevelés.

Teleki Béla

Jezsuita szerzetespap vagyok. 1942. december 4-én születtem Péterrévén. A gimnáziumot Horvátországban (Zágráb) végeztem, a teológiát úgyszintén (Djakovo). Pasztorálteológiából doktoráltam Budapesten: az 1-10 éves gyermek szexuális nevelése a családban témával. New Yorkban családpedagógiai és -pszichológiai tanulmányokat végeztem. Disszertációm témája: Parenting and Family Groups. Torontóban habilitáltam (Postdoctorial Study) alkalmazott pszichológiából az Ontario Studies in Education intézetben (OISE).

Munkaterületem: lelkipásztorkodás, oktatás Jugoszláviában, Ausztriában, Kanadában, USA-ban. Jelenleg a pasztorális tanszéket vezetem Szegeden a Teológiai Főiskolán.

Dr. VASKOVICS A. LÁSZLÓ

1936-ban született, 1961-ben házasodott, 3 gyermeke van. Szociológus. 1957-61 között Bécsben szociológiát, pszichológiát, filozófiát és etnológiát tanult. A filozófia doktora címet 1962-ben szerezte meg Bécsben, majd magasabb képzést nyert 1969-ben Linzben. 1970-76 között Trierben a szociológia professzora. 1977 óta Bambergben a Szociológia I. Tanszéket vezeti. 1978-tól az egyetem társadalomtudományi kutatóközpontjának igazgatója. Munkaterülete: család- és ifjúságszociológia, idősek szociológiája, perifériás csoportok kutatása, város- és területszociológia.

Dr. VÁSÁRHELYI TAMÁS

1949-ben született Budapesten. Nős, 3 gyermek apja.

Tanulmányait az Eötvös Loránd Tudományegyetemen végezte, biológus szakon. A biológia tudomány kandidátusa. A Természettudományi Múzeum Állattárában dolgozik, szipókásrovarokon végez különféle (rendszer-tani, ökológiai, populációbiológiai, egyedfejlődéstani, törzsfjlődéstani) kutatásokat. Az utóbbi években érdeklődése valamelyest megváltozott, környezetvédelmi és társadalmi problémák, jelenségek is egyre jobban foglalkoztatják. Egyetemista kora óta elhivatottan végez ismeretterjesztő munkát, tudatosan keresve az ismeretátadás új csatornáit, lehetőségeit. Több tudományos társaság választott tisztségviselője.

Dr. Velkey László

A miskolci Gyermek egészségügyi Központ igazgatója, az Orvostovábbképző Egyetem tanszékvezető egyetemi tanára.

Feleségem szintén gyermekorvos.

Egy fiunk és két leányunk, s eddig négy unokánk van.

Édesapám gimnáziumi tanár volt, mellette számos társadalmi munkát vállalt (cserkészparancsnok, Kongregáció világi elnöke, járási népművelési vezető stb.), 10 gyermekének szereteten alapuló, de következetesen fegyelmezett, erkölcsös és hazafias életre nevelése mellett.

Ebben — vele teljes harmóniában — nem elnéző, de igaz meleg szeretettel vállalt oroslánrészt Édesanyánk.

Nem sztereotip szlogen volt a mindennapokat bezáró esti családi beszélgetés végén elismételt, vérükké váló, s életvezetésünket és magatartásunkat a legkülönbözőbb nehéz helyzetben is meghatározó, édesapánk számára irányelvként megadott jelszava: "Lelkiismeretesség, törekvés, kitartás, figyelem, alaposág, rend, lendület — és ami a legfontosabb — a szeretet."

Ez a szeretet tartotta össze és tartja össze ma is a még életben levő 9 testvért és házastársát, a 35 gyermeket, és a már eddig megszületett vagy úton levő 46 unokát.

Minden új élet születése új örömet és ünnepet jelent a széles értelemben vett egész családnak.

Ez a szeretet tartott össze és óvott meg mindannyiunkat minden szélsőségtől és hoz össze minden évben, hacsak néhány napra is az ország különböző tájáról.

A Nagycsaládosok Országos Egyesülete

1987-ben Magyarországon a hatóságok olyan adórendszer bevezetésén dolgoztak, amely méltán érdemelte ki "a világ leginkább család- és gyermekellenes adórendszere" címet. Szükség volt egy olyan szervezetre, mely jogosan képviselheti a családok és különösen a leginkább érintett nagycsaládok érdekeit. A megalakulásra serkentő másik ok az ország szomorú demográfiai helyzete: mint köztudott, hazánk lakossága 1981 óta fogy. Ezek mellett az országos gondok mellett egyre több nagycsaládos élte meg fájdalmasan, hogy jövőt szolgáló életformájukat milyen élesen elutasítja a társadalom. Keresni kezdték tehát egymás társaságát, hogy terheiken valamilyen összefogással segítsenek. Kiderült, hogy minden családban vannak feleslegek, túlsorduló javak: erkölcsiek, szellemiek, olykor anyagiak is. Közel egy éves előkészítés, szervezés után 1987. október 24-én megalakult a NOE.

Az egyesület főbb céljai az érdekvédelem, a közösség építés és az értékelmutatás. A NOE elősegíti a nagycsaládosok egymásratalálását és arra ösztönzi tagjait, hogy lakó- vagy munkahelyükön alakítsanak ki helyi csoportokat, amelyek a valódi egyesületi élet színterei. A több gyermeket tudatosan elfogadó nagycsaládok a bizalom és a jövőbe vetett hit jelei. A nemzet számára pótolhatatlan értéket hordoznak. A reményt, az egymás érdekeit figyelembe vevő közösségi tudatot, a családi élet melegét testesítik meg egy olyan korban, amelyben ezek már-már kiveszni látszanak. A NOE értékelmutatási feladata azt jelenti, hogy megpróbáljuk ezekre az értékekre felhívni a társadalom figyelmét.

Az 1988 őszén tartott közgyűlés kifejezett óhaja, hogy az egyesület értékelmutató feladatának hatékonyabban tegyen eleget. Ezt a célt szolgálja a Család Kongresszus, ahol elsőrendű cél a pozitív családkép felmutatása, nem pedig a közismert válságjelek, negatív hatások hangsúlyozása.

A NOE tagsága 6000 családból, azaz kb. 32000 főből áll, akik 14 helyi egyesületben és több, mint 60 csoportban élnek együttgondolkodó, egymást segítő közösségi életüket. Az egyesületben minden feladatot önkéntesek látnak el. Az egyesület olyan családokból áll, amelyek saját háztartásukban legalább három gyereket nevelnek vagy neveltek fel. A tagságnak további feltétele, hogy a belépni szándékozó értsen egyet a fenti célokkal, valamint azzal, hogy az egyesület a társadalmi élet minden területén erősíti az élet és az anyaság tiszteletét, a házasságért és a jövő generációkért érzett felelősséget.

Surján László
elnökhelyettes

Némethy Zoltán
főtitkár

DENTOCAR DENTOCAR forte tableta

N 400 Aqua et sales minerales
X 500 Odontologica
A 01 AA 01

Hatóanyag:

0,5 mg natrium fluoratum (0,23 mg F⁻)
Dentocar tablettánként.

2,21 mg natrium fluoratum (1,0 mg F⁻)
Dentocar forte tablettánként.

Hatás:

a natriumfluorid a fogáttörés (eruptio dentis) előtt szisztémásan, majd lokális kezeléssel kiegészítve helyileg hatva gátolja a carlogen mikroorganizmusok tevékenységét, csökkenti a fogzománc savoldékonyságát, elősegíti a remineralizációt.

Javallat:

a fogszuvasodás megelőzése olyan földrajzi területeken, ahol az ivóvíz és táplálék fluoridban szegény.

Ellenjavallat:

csökkent vesefunkció; májkárosodás; ha az ivóvíz fluoridtartalma 0,75 mg/l felett van.

Adagolás:

a Dentocar, vagy Dentocar forte tableta adagolása csakis a lakosság által - az adott településen - fogyasztott ivóvizek fluorid tartalmának ismeretében történhet.

A 0,75 mg/liter, vagy ennél több F⁻-t tartalmazó ivóvíz esetében a Dentocar, vagy a Dentocar forte tableta adása felesleges, sőt káros is lehet.

A 0,23 mg, illetve 1 mg F⁻-t tartalmazó tabletták napi adagolása az életkor és az adott lakóterület ivóvizeinek literenkénti F⁻ tartalmától függően a következő táblázatban foglaltak szerint javasolt.

Életkor	0-0,25 mg/l fluoridtartalmú ivóvíz esetén	0,25-0,5 mg/l ivóvíz esetén	0,50-0,75 mg/l a napi adag 1, vagy 2 részre elosztva
0-2 éves	1 tbl Dentocar (F=0,23 mg)	—	—
3-4 éves	2 tbl Dentocar (F=0,46 mg)	1 tbl Dentocar (F=0,23 mg)	—
5-6 éves	3 tbl Dentocar (F=0,69 mg)	2 tbl Dentocar (F=0,46 mg)	1 tbl Dentocar (F=0,23 mg)
7 éves vagy idősebb	4 tbl Dentocar (F=0,92 mg) vagy 1 tbl Dentocar forte (F=1,00 mg)	3 tbl Dentocar (F=0,69 mg)	2 tbl Dentocar (F=0,46 mg)

A natrium fluoridot tartalmazó tabletták alkalmazását már születéstől el kell kezdeni és megszakítás nélkül rendszeresen folytatni a 12. életévig.

Különösen nagyobb adagok alkalmazásakor figyelembe kell venni a gyermek testtömegét is, a napi 0,03 mg/ttkg fluorid mennyiségét lehetőleg nem szabad túllépni.

A tablettákat el kell rágni, illetve célszerű hagyni, hogy azok a nyálban feloldódjanak. Csecsemőknek egy szétnyomott tablettát kell bármelyik étkezés közben adni.

Mellékhatás:

a hosszantartó túladagolás (napi 2-3 mg F⁻ Ingestio: -8 Dentocar, illetve 2 Dentocar forte tableta) dentális fluorosishoz, a fogzománc foltos elszíneződéséhez vezethet, az egyszerre nagyobb mennyiségben történő fluorid bevitel akut mérgezési tüneteket idézhet elő. A letális adag 30-50 mg F⁻/testtömegkilogramm, 5 mg F⁻/testtömegkilogramm akut mérgezési tüneteket okozhat.

Gyógyszerkölcsonhatás:

Ca, Mg tartalmú gyógyszerek, (pl. antacidok) egyidejű alkalmazásakor rosszul felszívódó CaF képződhet.

Figyelmeztetés:

A Dentocar, vagy Dentocar forte tablettákat naponta kell adagolni. Amennyiben a tabletták adagolása néhány napra megszakad, a kimaradt adagot nem szabad összegyűjtve egy alkalommal pótlólag beadni.

Megjegyzés: ✕ Csak vényre adható ki, egy alkalommal.

Caries megelőzésére a megyei (fővárosi) Gyermekfogászati Operatív Bizottság által kiadott és az illetékességi területre érvényes adagolási szempontok alapján a körzeti orvos és a körzeti gyermekgyógyász rendelheti.

Gyermekközösségekben (gyermekotthonok, napközi otthonok, iskolák) - a részükre biztosított pénzügyi keret terhére - a gondozásuk alatt lévő iskoláskorú gyermekeknek térítésmentesen kell adni; a közösségbe nem tartozó gyermekek részére legfeljebb 100 Dentocar tableta, ill. 50 Dentocar forte tableta térítésmentesen rendelhető.

A Dentocar rendelt mennyiségeit a gyermek törzslapján kell nyilvántartani.

Az 500 db-os Dentocar tableta, illetve a 250 db-os Dentocar forte tableta kizárólag gyermekközösségeknek adható ki.

Csomagolás:

Dentocar tableta:

100 db tableta

500 db tableta

Dentocar forte tableta:

50 db tableta

250 db tableta

OGYI eng szám: 5331/56/88.

CHINOIN BUDAPEST

RUBOPHEN®

100 mg tablettá

500 mg tablettá

ANTIPYRETIKUS ÉS ANALGETIKUS HATÁSÚ

HATÓANYAG: 100 mg ill. 500 mg paracetamolom tablettánként.

JAVALLATOK: láz, illetve enyhe és közepsúlyos fájdalom csillapítása.

ELLENJAVALLATOK: Paracetamol túlérzékenység. A vese- és májfunkció zavara. Glukóz-6-foszfát dehidrogenáze hiánya (haemolitikus anémia). Meulengracht—Gilbert szindróma.

ADAGOLÁS: Szokásos felnőtt adagja 500—1000 mg (1—2 500 mg-os tabl.), a panaszok intenzitása szerint, maximum naponta 3000 mg (3x2 tabl.)

Szokásos adagja gyermekeknek:

3 hó—1 év: 50—150 mg (1/2—1 1/2 100 mg-os tabl.),

1 év—5 év: 150—250 mg (1 1/2—2 1/2 100 mg-os tabl.),

5 év—14 év: 250—500 mg (2 1/2—5 100 mg-os vagy 1/2—1 500 mg-os tabl.)

naponta 3—4-szer.

A gyógyszerert evés után bőséges folyadékkal kell bevenni.

MELLÉKHATÁSOK: Igen ritkán fordulnak elő és nem jellemzőek. Szedése során érzékeny egyéneknek túlérzékenységi bőrreakciók alakulhatnak ki.

Nagy adagban toxikus, igen nagy adagban letális májkárosodást okozhat. Ennek korai tünetei: hányinger, hányás, izzadás, általános gyengeség, rossz közérzet.

GYÓGYSZERKÖLCSONHATÁSOK: Óvatosan adható:

— májenzim indukációt növelő készítményekkel: pl. fenobarbital, glutetimid, fenitoin, karbamazepin, rifampicin (a toxikus paracetamol metabolitok felszaporodhatnak),

— kloramfenikollal (ennek lebomlása megnyúlik, toxicitása nő),

— antikoagulánsokkal (protrombinidő megnő),

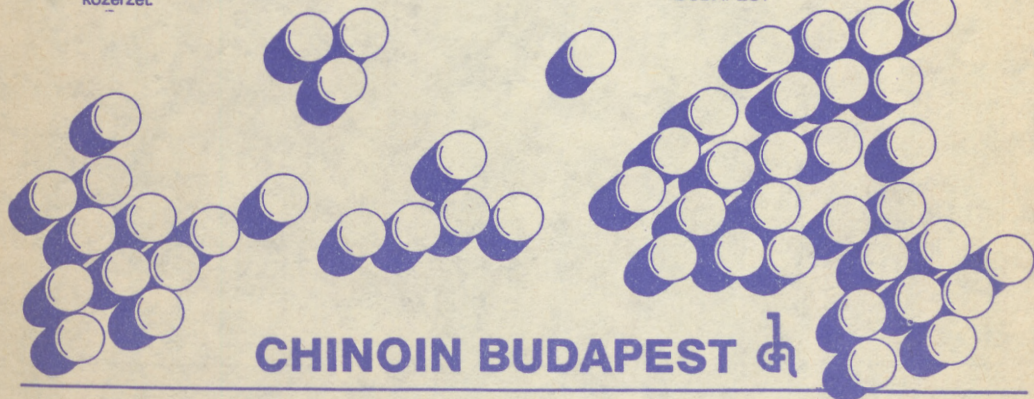
— doxorubicinnel (májkárosodás veszélye nő)

FIGYELMEZTETÉS: Kifejezett májkárosodás esetén óvatosan adagolandó. Befolyásolhatja a laboratóriumi tesztek eredményét (szérum; húgysav; vér: heparin, theophyllin, cukor; vizelet; aminosav szintjét). Túladagolása esetén hánytató (emetin) adása javasolt. Antidotumok: N-acetylcystein vagy methionin (a glutation prekursorai, amelyek inaktiválják a paracetamol toxikus metabolitját.) Terheseknek (különösen az I. trimeszterben) és szoptató anyáknak való adása megfontolandó. Egyidejű alkohol fogyasztás a májkárosodás veszélyét növeli.

MEGJEGYZÉS: Vény nélkül is kiadható.

CSOMAGOLÁS: 10 db 100 mg-os tablettá
10 db 500 mg-os tablettá

ELŐÁLLÍTJA: CHINOIN Gyógyszer- és Vegyészeti
Termékek Gyára Rt.
BUDAPEST

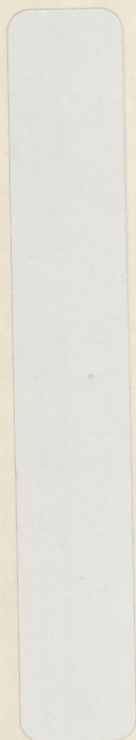
TIPPTEX GEOTEXTILIA

Hétvégi házak, családi házak
alapozásánál a talajvíz elvezetésére
az egyik legjobb megoldás.
ÉS MEG SOKMINDEN MÁSRA IS FELHASZNÁLHATÓ
Keresse a mintaboltjainkban.

Szaktanácsadás:
TVK Budapesti Kirendeltség
1052 Budapest, Pilvax köz 2-4.
tel.: 1174-444

34864 +

